

Jan Guillou

1968

Laure

Eric

Román líčí
i pražské srpnové
události

HOST

Jan Guillou
1968

Velké století VII

Jan Guillou
1968

VELKÉ
STOLETÍ
VII

Brno 2019

1968

Copyright © Jan Guillou, 2017

Published by agreement with Salomonsson Agency

Cover image credit: Philippe Gras / Alamy Stock Photo

Translation © Helena Matocha, 2019

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2019

(elektronické vydání)

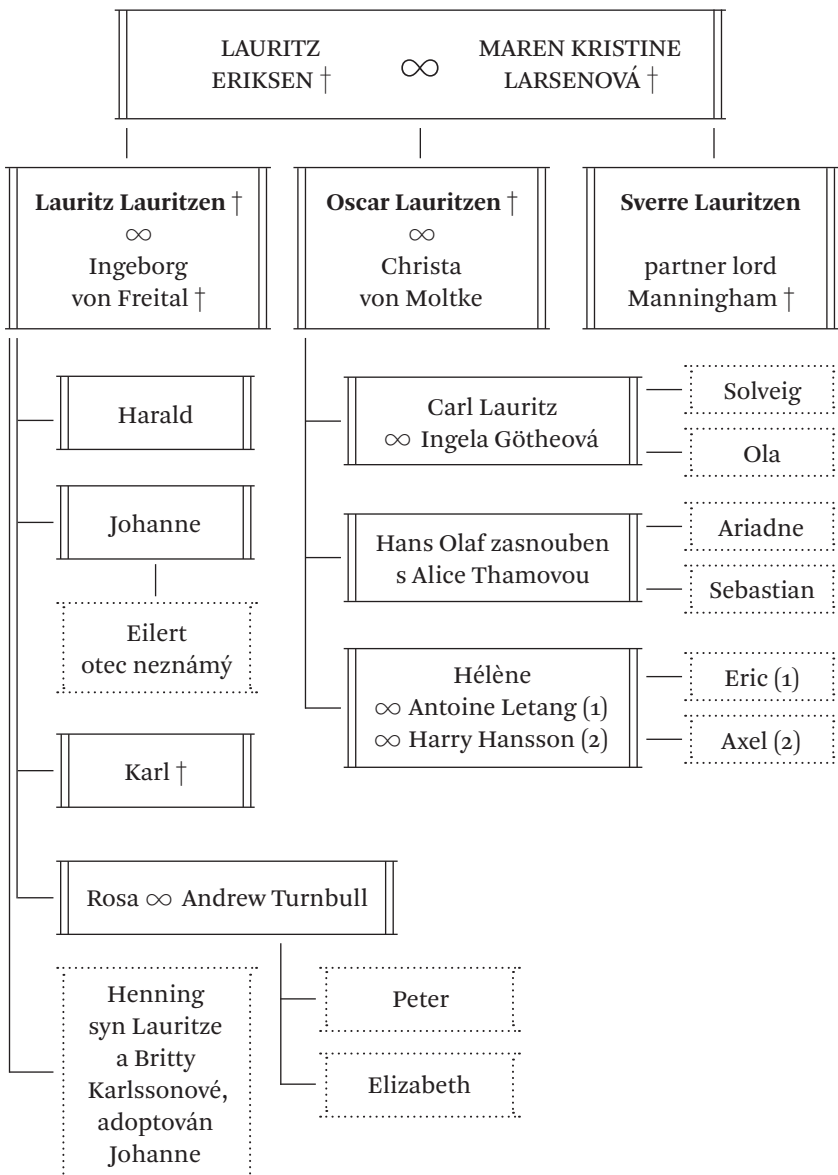
ISBN 978-80-7577-772-0 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7577-773-7 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7577-774-4 (Formát MobiPocket)

RODOKMEN

Rok 1968

I / Když byl Vietnam nade vše a v Paříži kvetly tisíce květin

ŘEKLI NÁM, ABYCHOM šli v řadách po šesti. Měli pro to jasný politický důvod, ostatně jako téměř pro všechno. A sice aby to soudruzi, kteří budou demonstranty počítat, měli jednodušší. Policie obvykle náš počet odhadovala podivně skrblicky. Když nás byly tři tisíce nebo víc, jako tento den na počátku léta, ohlásila buržoaznímu tisku, že nás byly dva tisíce, což novináři ještě zaokrouhlili dolů, takže ze tří tisíc na ulicích se v novinových sloupcích stalo pár set.

Ten den měl Eric kromě práce za psacím stolem jediný úkol, a to projít v šestistupu po Strandvägen k americké ambasádě a nechat se započítat. Byl to skromný příspěvek k boji proti americkému imperialismu, ale lepší než nedělat nic.

Přísně vzato se mohl od průvodu odpojit hned poté, co u Djurgårdsbronu minuli sčítající soudruhy, a jít domů pěšky, nebo dokonce jet taxíkem, aby ušetřil čas. Několik týdnů bude muset psát nejmíň deset hodin denně, aby byl do letního slunovratu hotový.

Vytrátit se po sčítání a vrátit se k psacímu stroji mu připadalo racionální, avšak nemorální. Jako malý podvod, ale přesto podvod.

Asi půlhodinu pak postál v davu před ambasádou u dlouhých policejních kordonů a občas si zakřičel s ostatními hesla „USA pryč z Vietnamu“ a „Tage skáče, jak Lyndon píská“. Tím považoval svou povinnost za splněnou a začal si razit cestu davem domů k čekajícímu psacímu stolu. Všiml si, že policistů je hodně, ale nejsou vybaveni bílými helmami a štíty.

To byl pokrok, drobné vítězství v boji proti americkému imperialismu. Nikdo si nezíská podporu lidu rvačkami s policií. Dva jeho soudruzi ze Socialistických právníků se účastnili vyjednávání

o ukončení násilí. Dělalí prostředníky mezi policejním ředitelstvím ve Stockholmu a zástupci DFFG — Spojených skupin pro Národní frontu osvobození jižního Vietnamu.

Eric se jednání měl také účastnit, hlavně proto, že to byl od počátku jeho nápad, jenže on neměl čas. Musel složit státnice a zároveň do slunovratu dopsat rukopis románu. Na tom stavěl veškeré další plány. Přesto na tuhle demonstraci nemohl nejít. Nechat se započítat bylo to nejmenší, co mohl udělat.

Spolu s ním odcházelo hodně dalších lidí, zvláště soudruzi a soudružky s kočárky, děti se nejspíš také počítaly jako účastníci. Demonstranti se vraceli domů po Strandvägen, což je nejkonzervativnější buržoazní část Stockholmu, a mísili se s měšťany na nedělní procházce, jako by vůbec nebyli nepřátelé, ačkoli oblečení jasně ukazovalo, kdo je kdo. Džíny, afghánský kožich a podomáčku upletená peruánská kukla, možná bolivijská, to Eric nevěděl přesně, značily demonstranta, zvláště pak v kombinaci s dřeváky. Gabardénové kalhoty, tvíd nebo loden a hnědé vycházkové boty zase znamenaly buržousta, jednoho z těch, co postávali na strandvängenských balkónech a pokřikovali „Bombardujte Hanoj!“ na řady demonstrantů, kteří pod nimi proudili k americké ambasádě.

Muž, který Erica vzal za rameno, když kolem něj procházel, měl na sobě právě tvídové sako, anglické vycházkové boty, a dokonce kravatu. Erica proto okamžitě napadlo, že se s ním ten člověk chce prát.

Ale pak si na klopě jeho saka všiml odznáčku Vietkongu a vzápětí si uvědomil, že je to jeho bratranec Henning. Neviděli se několik let, v rodinném sporu se nacházeli na opačných stranách barikády, a čistě teoreticky se tedy měli nenávidět.

Když opadlo počáteční překvapení, dali se do smíchu a objali se, pěkně mužně, buržoazně a s hlasitým poplácáváním po zádech.

„To bych do tebe neřekl,“ vyhrkl Henning a ukázal na odznáček Vietkongu na Ericově hnědé bundě.

„Já do tebe taky ne,“ opáčil Eric a oba se dali znovu do smíchu.

„Tohle musíme oslavit, jdeme na pivo!“ řekl Henning.

Nedalo se tomu vyhnout, ať už na Ericově psacím stole pobouřeně křičelo práce, kolik chtělo. Dlouholeté vzájemné nepřátelství odvál smích nad odznáčky Vietkongu. A oba naopak přepadla zvědavost.

Henning prohlásil, že nedaleko odsud zná dobrou hospodu, vlastně je tam přímo štamgast, a tak zabočili do Grevgatan, rovnou do modrého pravičáckého srdce města.

Hospoda se jmenovala Tudor Arms a dobrá polovina hostů mluvila anglicky, Henning si objednal *a pint of bitter* perfektně znějící angličtinou, a když se potom drahého bratrance ptal, co si dá on, byl tak v ráži, že to učinil taktéž anglicky. Eric odpověděl, že to samé, ať je to, co je to.

Sedli si na lavici potaženou látkou se vzorem skotské kostky, pozvedli sklenice, napili se a znovu se rozesmáli.

„Well,“ řekl Henning, „kdo začne?“

„Ty,“ odpověděl Eric. „Než přejdeme k Vietnamu, pověz, kdo teď vlastně jsi a co vůbec děláš?“

„Čerstvě dostudovaný civilní inženýr z Královské technické univerzity, poručík v záloze, zrovna jsem dostal práci u jedné britské firmy v Kodani. Svobodný, ale mám v Dánsku svoji *kæreste*, jmenuje se Mette, je zdravotní sestra, ale teď studuje medicínu. A ty?“

„No to zírám. U jaké zbraně jsi sloužil?“

„U ženistů.“

„Copak může poručík demonstrovat proti americkému imperialismu?“

„V uniformě určitě ne. A co ty?“

„Asi za týden dva dělám státnice na právech, stálou přítelkyni nemám, jen řádku nevydařených vztahů. A na vojnu jít odmítám.“

„Co? Ty jsi pacifista! Vždyť podporuješ Vietkong?“

„To jo. Ale já odmítám jít na francouzskou vojnu. Rok po maturitě, když všichni ostatní narukovali, jsem se zapsal na univerzitu v Montpellier. Tam se mi líbilo. Než mě povolali k... švédsky se tomu říká myslím odvod. Byl jsem tak hloupý, že jsem vypověděl

zcela po pravdě, jakými jazyky mluvím a co dělám za sporty, takže mě vybrali na několikaletou službu u speciálních útvarů, které Francouzi posílají do válek v koloniích. Příště budou válčit pravděpodobně v Čadu nebo v Mali, kde si místní obyvatelstvo usmyslelo, že napodobí Alžířany. Chápeš asi, do jaké jsem se dostal situace.“

„Takže jsi utekl domů do Švédska?“

„Jo, v tu chvíli můj francouzský život skončil. Dokonce jsem přestal i kouřit. Když nemáš gauloisky, stejně to nemá cenu. Ale pacifista pochopitelně nejsem. Zrovna teď se do Švédska valí američtí dezertéři a my jim pomáháme, ty jim pomáháš, já jim pomáhám. Švédsko přece z ‚humanitárních důvodů‘ přijímalo i francouzské dezertéry z války v Alžírsku. Což jsem tak trochu i já.“

Oba se odmlčeli. Chvíli pili beze slov.

„Splácíš studentskou půjčku?“ zeptal se Henning, když už měli skoro dopito.

„Ne, ani öre. A ty?“

„Taký ne. Koukám, že sis tedy studia zaplatil dědictvím, o které nás ostatní okradli. Já jsem každé léto pracoval na pilách tam u nás. Tvrdá práce, ale dobře placená, zvlášť pro studenta.“

Rozhovor opět utichl. Henning vstal a šel pro další pivo. Když se vrátil se sklenicemi a oba si připili, položil Eric ruce na stůl a roztáhl prsty.

„Co vidíš?“ zeptal se.

Henning si ruce prohlížel se vzrůstajícím překvapením, přesně jak Eric předpokládal.

„Polámané nehty, záděry, zažraná špína, zahojené ranky,“ řekl. „Za tohle by tě u stolu, když jsme byli malí, nepochválili. Cos, proboha, dělal?“

„Přístavního dělníka,“ odpověděl Eric. „Nejspíš to není tak aristokratické jako pracovat na pile, navíc v Ådalenu. A s tím dědictvím jsi to špatně pochopil, podfoukli nás všechny, ale to probereme jindy. Každopádně díky práci nemám žádné dluhy. Nejsme my takhle náhodou příbuzní?“

Henning důrazně pokýval hlavou a zvedl sklenici.

„Člověk se nikdy nemá zadlužit,“ zacitoval. „Gentleman pečuje o svou garderobu, zejména pak o boty. Ke služebnictvu se chováme vždy s respektem, tedy ne že bych nějaké měl, no vlastně jako dítě jo, ale v tom jsem nevinně. Muž pouští dámu do dveří jako první, no ty vole, my fááákt budem příbuzný!“

Konec věty pronesl schválně se silným norrlandským přízvukem. Usmáli se na sebe a znovu se napili.

„Ale tu ránu zezadu ti teda neodpustím,“ prohodil Henning jakoby žertem, ale žertem to nebylo.

No jo no, rána zezadu. Tehdy se zdálo, že ta chvíle rozhodne o jejich životě, ale nakonec všechno dopadlo jinak. Finanční následky dávno pominuly. Ale ponížení zjevně ne.

Eric tušil, že by celou věc měl přejít mlčením, ale nedokázal to.

„Kristepane, bylo mi deset,“ řekl. „Ty a Peter jste byli větší a silnější, tak co jsem měl dělat? Co bys dělal ty na mém místě, poslušně bys vyčkával, až ti starší bratřenci namlátí?“

Henning ucouvl a odmítavě mávl levou rukou.

„Kašleme na to, na zdraví!“ pronesl.

Najednou k jejich stolu přišli dva Američani zhruba v jejich věku, možná o pár let mladší, a začali jim nadávat kvůli odznáčkům Vietkongu. Chtěli jít ven a tam si to vyřídit ručně. Henning je odbyl za necelé dvě minuty, a ještě je nechal z hospody vyhodit skotským barmanem.

Nešlo ani tolik o to, co řekl, jako spíš jak to řekl, zejména o výslovnost a tón. Eric měl dojem, že bratranec prohodil něco jako: „Pokud vás, páni mariňáci, poněkud frustruje, že svou chrabrost musíte projevovat ve stockholmské nálevně místo v řadách US Marines, které právě teď vedou ofenzívu na staré císařské město Hue, musím coby důstojník švédské armády připustit, že to do jisté míry chápou. Nepochybně se však shodneme na tom, že vaši nadřízení z ambasády by pro váš nápad vzít zavděk stockholmskými ulicemi namísto vietnamských bojišť měli méně pochopení.“

Zničující proslov, formulovaný sice velmi zdvořile, ale přesto nadměru urážlivý, zvláště pak s tou dokonalou výslovností, která si bezpochyby zasloužila označení Queen's English.

„Kde ses, sakra, naučil takhle mluvit?“ zeptal se Eric poté, co těm dvěma Američanům diskrétně, ale rozhodně ukázali dveře.

„Jeden ročník gymnázia jsem odchodil v Edinburghu a na prázdniny jsem jezdil do Scotmoor Abbey,“ odpověděl Henning, jako by to byla naprostá samozřejmost.

„K tetě Rose, Peterovi, Elizabeth a strýčku Andrewovi?“

„Of course. Ale pro mě nejsou ‚strýček a teta‘, jak dobře víš.“

Eric se nad tím musel zamyslet.

„Teta Rosa je tvoje nevlastní sestra a Peter... ty jsi strýc Petera a Elizabeth. A Andrew Turnbull je tím pádem tvůj švagr?“

„Right. Pokud bychom to brali formálně, tak ano. A nasával jsem především Andrewovu angličtinu. Když člověk mluví jako on, bývá ve Spojeném království přijímán velmi dobře. Jak jsi na tom s angličtinou ty?“

„Řekl bych, že slušně ovládám školskou angličtinu, tobě se ani zdaleka neblížím. Kupodivu mám prý spíš francouzský přízvuk než švédský. Můj druhý jazyk je francouzština a německy asi umím taky líp než anglicky.“

„Chápu,“ řekl Henning švédsky, ale znělo to zase jako přezíravá Queen's English — *I see* — a chtěl tím vyjádřit zhruba to, že je to škoda.

Rozhovor uvízl ve slepé uličce. Dál to nešlo, aniž by zabředli do dlouhých hovorů o tom, co se jim přihodilo v dětství, když se rodina rozhádala, a dokonce spolu přestala slavit Vánoce.

Ale utéct od tohoto tématu se také dost dobře nedalo. Rozhodně ne teď, když se potkali na demonstraci proti válce ve Vietnamu, a jen těžko se mohli považovat za nepřátele kvůli něčemu, co se přihodilo, když byli ještě děti. Oni na tom přece nenesli žádnou vinu. Eric tak docela nemohl ani za tu ránu zezadu, ačkoli se jim oběma vryla hluboko do paměti.

„Hele,“ řekl Eric, „já mám teď do slunovratu strašně moc práce. A povědět si všechno, co o sobě chceme vědět, by nám zabralo týden. Jenže to teď prostě nejde. Musíme to vzít *peu à peu*. Pořád bydlíš na Norr Mälarstrand?“

„Jo, a ty na Sveavägen v bývalém Johannině bytě?“

„Přesně tak. Pojdme tedy buď k tobě, nebo ke mně a já ti cestou budu vyprávět o té ‚ráně zezadu‘ a o všem, co se stalo pak. A příště bude řada na tobě, souhlasíš?“

Vyšli zpátky na Strandvägen a pomalým tempem zamířili ke Kungsholmenu.

V rodině se tradovalo, že prastrýc Lauritz zemřel na jaře roku čtyřicet pět na zlomené srdce. To když nezvratně vyšla najevo pravda o jeho milovaném Německu. V zájmu spravedlnosti je nutno poznamenat, že Hitlerovo Německo bylo docela jiné než země, v níž bratři Lauritzenové dospěli v muže, stali se inženýry a kde také našli lásku a oženili se s dvěma přítelkyněmi z Drážďan. Stejně na tom byl i strýc Sverre, ačkoli ten se z pochopitelných důvodů neoženil. Jenže být germanofilem nebo za něj být okolím považován by po válce samozřejmě byla těžká koule na noze.

Prastrýc Lauritz ale zemřel, podle rodinné verze na zlomené srdce, podle úmrtního listu na zápal plic, a nemusely ho tedy trápit ani zločiny nacismu, ani ruiny jeho rodiny.

No, ne tak docela ruiny, ne úplně. Ale je pravda, že nemovitosti v Berlíně a Drážďanech tvořily více než devadesát procent rodinného majetku.

Nejenže drážďanské centrum zpustošil „Bomber“ Harris a jiní hrdinní angličtí letci ve chvíli, kdy už byla válka vyhraná. Tím se prý Churchill osobně pomstil za Coventry, povídalo se. Ale navíc se trosky Drážďan ocitly po válce na území budoucí NDR. Na místě nejkrásnějšího baroka Evropy vyrostly nejohavnější baráky Evropy a kromě toho byly veškeré pozemky v centru znárodněny. Totéž postihlo i většinu nemovitostí v Berlíně. Co k tomu dodat. Stejně

je šílené, že soukromé osoby kdysi mohly vlastnit celá historická centra měst.

Švédská projektantská firma Lauritzen & Co z toho vyšla v podstatě nedotčená, podobně jako její dceřině společnosti, a její hodnota činila několik miliónů. V tehdejších penězích.

Z toho pramenily dva velké, ale neviditelné problémy. Prvním bylo zaryté přesvědčení starých pánů o vlastní nesmrtelnosti. Druhým pak, částečně vycházejícím z toho prvního, absence jakéhokoli právního uspořádání. Oba bratři odešli náhle a nezanechali po sobě žádnou poslední vůli. Prastrýc Lauritz zemřel na zápal plic, jelikož si lehl k otevřenému oknu, ačkoli byl silně nachlazený. To se dá považovat jediné za sebevraždu v návalu spontánního zoufalství nad zveřejněnými snímky z Buchenwaldu a Dachau.

Dědeček Oscar si zcela zbytečně přivodil malárii a i on zemřel nejmíň o deset let dřív, než bylo nutné. A v tu chvíli ona slavná rána zezadu jaksí pozbyla významu.

Ono se to mělo takhle. Dědeček Oscar měl starosti s následníkem, jako by skutečně byl norským vikinským náčelníkem, jak se o tom v rodině, přinejmenším mezi dospělými, žertovalo.

Koho měl vybrat za svého nástupce? Po jeho starším bratru Lauritzovi nikdo nezbyl. Strýc Karl zemřel na palubě vybuchlého torpédoborce v Hårsfjärdenu, kde se během druhé světové války udála největší sabotážní akce ve Švédsku. Strýc Harald byl mrtvý nebo pohřešovaný, a navíc byl SS sturmbannführer, takže se nepočítal hned ze dvou důvodů. Johanne a Rosa byly ženy.

Vlastní syny Oscar nepovažoval za vhodné kandidáty na budoucího ředitele firmy a dalo by se říct, že jeho úsudek se po letech potvrdil. Kromě nich měl už jen dceru Hélène, která z přirozených důvodů nepřipadala v úvahu.

Zbývali čtyři malí chlapci z následující generace. Musel to být jeden z nás.

A teď se tedy dostáváme k té takzvané ráně zezadu.

Stalo se to na Vánoce roku padesát čtyři. Dva z nás si to zjevně dobře pamatují, Peter a Eilert na to nejspíš zapomněli.

Dědeček Oscar se rozhodl, že si ty čtyři hochy prověří. Nikdo nemohl tušit, jaké má úmysly, když nás ke konci večera, už po nadílce, kdy děti správně měly jít spát, odvedl do pánského pokoje, kde jsme si za normálních okolností nesměli hrát, položil na područku koženého křesla lesklou dvoukorunu a poručil nám, ať se o ni popereme.

Jeden z nás, shodou okolností budoucí důstojník u ženistů, byl největší a nejsilnější a nemělo pro něj být obtížné dvoukorunu získat. A druhý z nás, shodou okolností budoucí právník, mu ze zoufalství jednu natáhl a skončilo to ošklivě, služebnictvo pak z pánského pokoje vyneslo dva kluky celé od krve, matky plakaly a spílaly nám. Patriarcha nepohnul ani brvou, jen přikázal, aby s ním Eric od toho dne každé ráno o sedmé snídal ve výklenku.

Zde u jídelního stolu měl budoucí ředitel firmy načerpat veškerá moudra potřebná k úspěchu v kapitalistickém světě, kde přežije jen nejsilnější. Nebo tak nějak to bylo zamýšleno.

Do života si však žák odnesl jen dvě zvláště zdůrazňovaná ponaučení. Že vajíčko se musí vždy dekapitovat na tlustším konci a že inženýrská studia jsou velmi nejistou cestou k získání vedoucí pozice, protože v budoucnosti bude moc nad výrobou spočívat v rukou ekonomů, nikoli techniků.

O mnoho víc už těch moudrostí nebylo. Dědeček Oscar chtěl ještě naposledy vidět Afriku, vydal se na dlouhou cestu do Tanganiky a s sebou vzal i malého korunního prince spolu se svým mladším synem malířem.

Cesta byla dobrodružná a sama o sobě by si zasloužila delší líčení, ale ne teď. Dědeček Oscar se domníval, že je imunní vůči malárii, přeskočme proč, neboť i to by bylo nadlouho. Jenže imunní nebyl.

A tím se dostáváme k právníčině a k důvodu, proč se rodina rozhádala a její jednotlivé části si pořídily vlastní chaty ve stockholmských šérech a začaly slavit Vánoce i letní slunovrat odděleně.

Dědeček Oscar totiž podobně jako jeho starší bratr Lauritz neplánoval umřít, a tudíž po sobě ani on nezanechal závět.

Následné spory o dědictví mezi tetami Johanne a Rosou na jedné straně a matkou Héléne a strýci Carlem Lauritzem a Hansem Olafem na straně druhé a do toho ještě vnitřní tahanice mezi třemi posledně jmenovanými se protáhly na dlouhých deset let.

Nezvítil nikdo. Prohráli všichni, až na advokáty, a někteří na tom pořádně zbohatli. Firmu Lauritzen & Co naporcovali a prodávali ji, kde se dalo, za ceny, které sami stanovili. Mezi kupci byli i oni, ale to vyšlo najevo až po letech. Takhle také vznikla jedna z dnes nejváženějších advokátních kanceláří ve Švédsku. Takže zhruba stejná písnička jako po Kreugerově krachu.

Po deseti letech vyplácení honorářů zbývalo už jen pár nemovitostí ve Stockholmu, ta advokátská smečka nakonec neměla žaludek na to, aby vyhodila všechny na dlažbu. Většina z nás pořád bydlela ve vlastním.

„Takže tohle je příběh té rány zezadu, ve stručnosti.“

„No to je hnus.“

„To mi povídej.“

Mezitím došli na Norr Mälarstrand, kousek za náměstím Kungsholmstorg, kde bydlel Henning a kam Eric nevkročil od dětství. V nezvykle teplém letním počasí se potili, Henning si hodil tvídové sako přes rameno, Eric si nesl bundu pod paží.

Na Henningovi bylo vidět, že ho příběh zasáhl. Závěr byl jasný: tuto verzi v životě neslyšel. Jenže tak už to při dědických sporech bývá. Rozhádané strany si vytvoří vlastní, zcela odlišné reality a za jediný platný pramen práva považují svou morální představu o tom, jak by to mělo být. Tato naprosto běžná lidská slabost je pak základním předpokladem pro gaunerské obohacování advokátů.

Je zvláštní, že i teta Johanne se v tomto příběhu zachovala stejně nesoudně jako všichni ostatní. Přitom tak inteligentní žena. Obhájila doktorát s disertační prací v němčině, byla jednou z předních švédských literárních kritiček a za války byla důstojnicí výzvědné služby. Ve většině krizových situací by se zachovala chladně logicky. Jenže kam vstoupí dědictví, tam se loučí rozum, jak neustále opakoval docent Livrell, který nás měl na občanské právo.

„Ani tě nezvu nahoru, měl bys pracovat,“ řekl Henning.
„Fajn, vážně už musím zpátky k psacímu stolu. Ale teď aspoň víme, že se zase brzy uvidíme.“
„Určitě, zaručeně. Ale nejdřív musíš dodělat státnice?“
„Jo.“
„A co budeš dělat pak?“
„Advokáta.“
„Cože!?“
„No jasně!“
„Navzdory tomu, cos mi tu teď vylíčil?“
„Právě proto. Řekněme, že by dědeček Oscar měl rozum a taky bral léky proti malárii, které cpal mně a strýci Hansi Olafovi, a tudíž by se dosud těšil dobrému zdraví. A dejme tomu, že by zemřel letos na podzim v úctyhodném věku.“
„No?“
„To by si pak ta advokátská sebranka mohla o všech svých fintách, lépe řečeno krádežích a podvodech, nechat zdát.“
„Copak ty nejsi proti dědictví?“
„Jistěže ano. S výjimkou letních chat, konfirmačních šperků a podobně. A ještě mnohem víc jsem proti všem přerucovačům zákonů.“
Henning kývl, rozhodil rukama a otočil se ke dveřím.
„Tak se uvidíme,“ prohodil přes rameno. „Příští týden tě zvu na večeři.“

Dveře se za ním zavřely.

Eric vykročil po bulváru zpátky k radnici. Svítlo ostré slunce, po nebi plulo pár chumáčů bavlny, voda v Riddarfjärdenu se třpytila a po ulicích se potloukala hrstka lidí, kterým jako by byl stav světa úplně lhostejný.

Eric promarnil tři hodiny práce.

Bude si to muset vynahradit rychlou večeří, dá si v bistru klobásu a u psacího stolu pak kávu a ritalin. Do slunovratu prostě musí být hotový.

Ano, musí. Zatímco studenti v Paříži stojí na barikádách, doslova na barikádách, a pět miliónů francouzských dělníků stávkuje

na jejich podporu. Tam by teď měl být, projevovat solidaritu s nepokoji. To, že Francie uzavřela hranice před každým Evropanem, kterého považovala za radikálního studenta mířícího právě na zmíněné barikády — tuto politickou orientaci zjišťovali pohraniční četníci podle délky vlasů —, se jeho netýkalo. Dlouhé vlasy sice měl, ale kromě toho měl taky francouzský pas. Četníci ho tedy na hranicích nemohli zastavit jako všechny německé, nizozemské a belgické studenty.

Místo sezení u stolu by měl být tam a něco dělat.

Taky měl být před pár týdnů v Båstadu, kde jeho soudruzi překazili tenisový zápas s Rhodesií, zemí apartheidu. Socialističtí právníci tam vyslali dva zástupce, i když měli jet tři. On je zradil a radši seděl u psacího stolu.

Zápas se každopádně nekonal, on se těžko hraje tenis mezi vodními děly a mokřými policajty, kteří po kurtu nahánějí neméně mokré demonstranty.

Triumf to byl možná poněkud upocený, a rozhodně dost krátkodechý, protože zápas se pak hrál znovu o pár dní později a ve vši diskrétnosti kousek od Nice, v bezpečné vzdálenosti od pařížských protestů. Švédsko vyhrálo čtyři jedna. Švédský tenisový svaz to prezentoval jako dvojnásobné vítězství: zvítězila i demokracie, protože sport je apolitický a neuhne před hordami komunistů, kteří do něj hulákají jako opice.

To opakoval každý. Nejen pravice, ale i starší generace sociálních demokratů. Kdo se zastával „chudáků černochů“, jak předseda pravice nazýval oběti apartheidu, anebo hůř, kdo byl proti válce ve Vietnamu, byl komunista a „zřekl se příslušnosti k demokratické společnosti“. Politici rádi používali podobně starodávné výrazy, když strkali hlavu do písku před nepřístojnostmi, které se děly po světě. Téměř na den přesně dva měsíce před „båstadskými bouřemi“, jak to nazýval tisk, byl odhalen masakr v Song My.

Úkol v Song My byl oficiálně označen jako „search and destroy“. To byl eufemismus pro taktiku, kdy Američani v jižním Vietnamu posílali mariňáky od vesnice k vesnici v oblastech, kde byli obyva-

telé považováni za nespolehlivé, to jest nevolili republikány ani demokraty. Cílem bylo takové lidi najít a zneškodnit.

Zneškodňovanými nepřáteli bývali obvykle starci, stařeny, mladé ženy a děti. Druhá část úkolu, po objevení vesnice, spočívala v neutralizaci všech podezřelých z výše zmíněných kategorií, a to zblízka pomocí samopalu, a potom ve vypálení vesnice, pokud možno tak, aby z hygienických důvodů skončilo v plamenech co nejvíce těl. Jestliže ovšem čas dovolil, američtí vojáci nejprve uřezali mrtvolám uši. Oni je totiž sbírali, napichovali na dráty a sušili na slunci. Proč, to se nikdy přesně nezjistilo, asi šlo o nějakou hru nebo soutěž.

A každý, kdo proti tomuto barbarství protestoval, musel pocho-pitelně dostat nálepku komunisty.

Buržoazie v této systematické genocidě stála na straně Spojených států a zdůvodňovalo se to vyššími principy a ideologií. Ne že by snad ve *Svenska Dagbladet* nad počínáním námořnictva v Song My přímo jásal, když už tento incident poměrně nešťastně pronikl na veřejnost. To nejásal. Song My byl nepěkný přešlap, chyba, které už se ve válkách bohužel stávají.

Ale americké válčení by se nemělo hodnotit jen podle politováníchodných výjimek. Jde totiž o něco mnohem většího, o samotné principy. Pokud podlehne komunismu Vietnam, další jihoasijské země ho budou následovat jako dominové kostky a časem se katastrofa rozšíří i na jiné světadíly. Spojené státy tedy brání celý svobodný svět a obětují se stejně, jako když zachraňovaly Evropu před diktaturou nacistů.

Stanovisko pravice bylo aspoň srozumitelné.

Zato pochopit sociální demokraty bylo těžší, když říkali téměř totéž, zvláště pak ti starší, co seděli ve vládě, například Tage Erlander, Torsten Nilsson, Sven Andersson a jiné staré gardy, které zažily druhou světovou válku. Z vděčnosti k USA, které před nacistickou diktaturou ochránily i Švédsko, musíme nyní k Američanům přistupovat s jistou dávkou pochopení, když už zase jednou zachraňují svobodný svět. Přestože by se občas jejich metody daly kritizovat.

Na jedné straně tvrdili tohle.

Na druhé straně se mladý ministr školství Olof Palme v zimě zúčastnil protiválečné demonstrace bok po boku se severovietnamským velvyslancem v Moskvě. Načež se strhl poprask a Spojené státy odvolaly svého velvyslance zpátky do Washingtonu.

Švédští vietkongisté z DFFG si tuhle sociálnědemokratickou hru na obě strany vysvětlovali tak, že politici prostě dělají z nouze ctnost. Socani musejí najít způsob, jak vietnamský boj za svobodu naoko podpořit, jinak by jejich už tak vylidněný svaz mládeže brzy neměl jediného skutečného člena. Falešní členové, ať živí, či mrtví, přejmenovaní psi a kočky, zkrátka všechna jména, která se dala zanést do registru, to je jedna věc. Souvisí to se státními příspěvky, čím víc registrovaných členů, tím víc peněz. Druhá věc ale je, jak by v médiích vypadaly mládežnické sjezdy strany, pokud by žádní skuteční členové neexistovali? Kdo by do kamer státní televize mával rudými vlajkami?

Totéž s hnutím solidarity. Vietkongisté měli nálepku komunistů, takže ty socani podporovat nemohli. Proto rychle vytvořili státem financované protihnutí s názvem Švédský výbor pro Vietnam, postavili do vedení — demokraticky zvoleného, přirozeně — pár prověřených veteránů, vyšli do ulic s nicneříkajícím sloganem „Mír ve Vietnamu“ a vyzývali „strany“ k mírovým rozhovorům. A vláda mezitím poštvála na vietkongisty tajnou policii a „od všeho násilí a komunismu se distancovala“.

Taktika sociálních demokratů byla pochopitelná. Ale jejich ideologie ne.

A co dělat, jak se ptal už Lenin v roce 1905? Jak naložit se socany, kteří jsou pro mír ve Vietnamu, ale zároveň pro americký boj s komunismem?

Něco se udělat musí. Vždycky jsou potřeba činy, žvanit umí každý.

Eric byl přesvědčený, že on sám by měl dělat víc. Měl by být v Paříži, měl být v Båstadu a měl se víc účastnit jednání mezi DFFG a stockholmskou policií o ukončení násilných potyček.

Jenže na nic z toho nedošlo. Seděl doma a psal. A teď seděl v gril-baru a před sebou měl dvě mastné klobásy a porci měkkých hranolků. Samozřejmě bez kečupu, Francouzi preferují k hranolkům hořčici, i když trochu lepší, než je ta švédská.

Stejně by moc nemohl.

Jako advokát by toho zmohl trochu víc, takže jeho hlavním úkolem je složit státnice.

Tak zněla jeho omluva. Omluva nepostrádající logiku, buržoazní reformistickou logiku. Advokát je silnější soudruh v boji než student práv a člen Socialistických právníků. I to je ještě logické. Ale možná neiniciativní a zbabělé?

Socialistických právníků nebylo ve spolku zrovna moc. Počty to byly jednoduché. Léta Páně 1968 se na Právnické fakultě Stockholmské univerzity vyskytovalo přesně dvacet pět socialistů z celkem dvou tisíc pěti set zapsaných studentů, což dělalo přesně jedno procento.

Aby člověka přijali na práva, stačilo mu u maturity pouhé B, tedy dostatečně. Tudíž se fakulta hemžila samými buržoazními tupci. Ve volbách by tu Strana pravice jistě dostala přes devadesát procent hlasů.

Jediným světlým bodem života na fakultě byly buržoazní studentky, doma většinou držené zkrátka, které se tady v nově nabyté svobodě vesele vrhaly vstříc volnému sexuálnímu životu. Jakmile si opatřily antikoncepci, změnily se k nepoznání. Studovat práva bylo tedy výhodné pro toho, kdo měl na to, aby spal s buržoustkami v plisovaných sukních a punčocháčích s fantaskními vzory. A mezi socialisty nás pár takových bylo, kteří jsme na to měli.

To bývávalo. Teď nastal celibát. Do slunovratu, kdy odjede do Palestiny, musí mít vše hotovo a čistý stůl.

Eric snědl klobásy a skoro všechny hranolky. O sto metrů dál na Sveavägen na něj čekal stůl a zelený psací stroj značky Halda s přinejmenším stovkou nepopsaných stránek formátu A4.

* * *

Když Henning mluvil o své Mette v Kodani, použil výraz *kæreste*, nejmilejší, a proč by ne, když ve švédštině podobně vhodný výraz chybí. Ale význam toho slova vysvětlovat nemusel, vždyť i norský se to řekne stejně.

Jenže to ho asi nenapadlo. Lépe řečeno on norský ani neuměl, do rodiny se dostal, až když mu byly tři nebo čtyři roky, a Johanne, jeho nevlastní sestra a adoptivní matka, neměla doma na Kungsholmenu důvod mluvit norský.

To ale byla maličkost. Zvláštnější bylo, že zamluvil stůl zrovna v Riche, jedné z nejluxusnějších stockholmských restaurací, kam se muselo s kravatou, což Ericovi sdělil téměř nadšeně, když mu volal a zval ho. Politicky vzato půjdou na večeři do stejného společenského prostředí, jaké panuje na právnické fakultě, tedy výlučně pravicového a šlechtického.

Eric se nevzchopil k protestům. Pokud vás zve na večeři někdo, jehož pozvání nelze odmítnout, je nezdvořilé vyjadřovat se k výběru restaurace. A i když mu teď kravaty několik let ve skříni jen visely, měl všechno, co potřeboval, vykartáčovaná saka, smoking v cestovním obalu, řádku udržovaných vyleštěných bot. „Gentleman pečuje o svou garderobu.“ Dokonce i chudý gentleman, který obvykle chodí v dřevácích a džínách a má dlouhé vlasy.

Ke stolu u okna usedli v kravatách a saku, neboť v obleku by byli takhle ve všední den v létě „slightly overdressed“, jak to vyjádřil Henning, což je typické pro střední třídu. Eric si připadal jako na maškarním a zdálo se, že přesně o to se Henning snažil, aby se v přestrojení octli přímo uprostřed vulgární pravice, aniž by vzbudili podezření.

Objednali si ústřice, přestože už pomalu končila sezóna, humrovou polévku a hovězí steak Charlemagne. Výběr vína hostitel s radostí přenechal svému francouzskému hostu, zažertoval Henning, ale jako žert to neznělo.

Venku na Birger Jarlsgatan měl odznáček Vietkongu snad každý desátý občan, který ve večerním slunci prošel kolem.

Eric doufal, že ho tu nepozná žádný soudruh, a bylo to na něm jasně vidět.

„Neboj se, že by tě někdo zahlídl,“ řekl Henning a pozvedl sklenici se šampaňským. „Tady tě nikdo nepozná, jsme maskovaní a nikdo by nás tu nečekal, navíc se v oknech odráží slunce, takže ven vidět je, ale dovnitř ne. Na zdraví a na naše shledání!“

Přitukli si.

„Tak teď mi vyprávěj ty, co nevím,“ vybídl ho Eric. „Pamatuju si tě jenom jako bratrance Henninga u vánoční tabule, kde jsme seděli v tmavě modrých sametových sáčkách a na krku motýlka na gumičce. Věděl jsem, že teta Johanne je tvoje a Eilertova máma. A říkali jsme si ‚bratranče‘. Mám dojem, že tatínka jste nikdy neměli, ale nejsem si jistý, rodiče nám to vysvětlili mlhavě, prý ‚to ta válka‘. Ale teď tedy konečně, *til syvende og sidst*. Jak to teda bylo?“

„Od toho, jak se z nás stali bratrance a prázdninová kamarádi a příbuzní, až po ránu zezadu?“

„Jo, ale to sem teď netahej. Vždyť jsme se na tom domluvili. Teď máš vyprávět, co nám dospělí jako dětem nikdy neřekli. Spust’!“

„*Right*. Prastrýc Lauritz, jak se mu v rodině říkalo, dělal inženýra na druhé stavbě mostu v Sandö. V Lunde si pronajímal pokoj u mé matky...“

Dál se Henning nedostal. Číšník donesl humrovou polévku, bylo načase ochutnat víno a při podávání chodu na stůl se nikdy nekonverzuje. Jedli, jak dlouho bylo potřeba, a teprve pak Henning pokračoval. Vyprávěl úsečně a bez sentimentu, přesně jak se dalo čekat od záložního důstojníka u ženistů.

Britta Karlssonová, jeho matka, byla kus ženské, jak by se řeklo na vesnici. A když se do matčina domečku v Lunde, který postavil její otec, nastěhoval nový nájemník, inženýr Lauritzen, vyvstaly dva problémy. Jeden stálý a jeden akutní.

Od mládí byla svobodná matka, takže v souladu s místní morálkou už svobodná zůstala. V Ådalenu je člověk buď komunista, nebo pánbičkář. Že byla za děvku v očích pánbičkářů, to bylo tak nějak samozřejmé. Ale ani komunisti na ni nepohlíželi o moc líp, což byl patrně v rudém Ådalenu nějaký endemický úkaz. Tohle byl ten stálý problém.

Živila se jako uklízečka v hotelu Central v nedalekém městečku Kramfors, jako švadlena a taky pronajímáním horního patra. A našla si nájemníka tak zámožného, že platil třikrát víc než ostatní.

Její akutní problém se týkal peněz. Za studia svého syna Hjalmara platila až do maturity tak, že si brala další a další půjčky, za které ručila domem, až nakonec těch papírů podepsala trochu moc. A banka se rozhodla, že jí dům zabaví.

V tu chvíli zasáhl její nájemník. Jak přesně, to nevíme, ale simsalabim, Britta byla najednou oddlužená. Je možné, že nájemník zaplatil celý dluh, pro něj to musely být drobné.

A začal románek. Brittin syn tou dobou narukoval do armády, přece jen byla světová válka a odvodu neunikli ani studenti. Naopak, Hjalmar jakožto studenta hned zařadili do poddůstojnického výcviku a on se rozhodl, že u armády zůstane. U ženistů. Což nebyla náhoda. On si totiž s inženýrem z horního patra dobře rozuměl. Možná si Hjalmar představoval, že takový poručík od ženistů by se jednou mohl ucházet o místo v jisté projektantské firmě ve Stockholmu. Vlastně ne možná. Skutečně si to představoval.

Zatímco syn Hjalmar byl na vojně, románek mezi Brittou a Lauritzem se zdárně rozvíjel. A tak Britta podruhé otěhotněla, aniž by se vdala.

Pan inženýr Lauritzen měl v tu chvíli na výběr z možností, které mu nabízela doba. Mohl otcovství popřít a využít své finanční převahy, aby se z toho vykroutil.

Mohl otcovství přiznat.

Mohl zaplatit jednorázovou částku, aby se problému zbavil, v té době to stálo kolem tří tisíc korun.

Vyprávění přerušil další restaurační rituál, tentokrát čekali nevykykle dlouho, ochutnali bordeaux, Pauillac ročník 1959, a pak chvíli jedli mlčky, dokud Henning nezkřížil příbor na talíři a nepokračoval.

Pan inženýr se rozhodl ještě pro zcela jiné řešení. Ve Stockholmské speciální bance založil zvláštní účet, ze kterého se měla financovat studia Henninga Karlssona až do jeho maturity. Jeho matce

pak koupil domek a zařídil jí živnost švadleny v Härnösandu, kde bydlela její sestra, provdaná za přístavního dělníka, který byl sice komunista, ale bohužel taky alkoholik a domácí násilník.

Těžko říct, jestli to mělo být jen dočasné řešení. Tou dobou inženýrova německá manželka umírala na rakovinu. Takže jaksi nebyla vhodná doba na to, aby oznámil rodině pravdu.

To se ale nedozvíme, protože Lauritz zemřel na jaře roku čtyřicet pět.

Henning se odmlčel a znovu se pustil do steaku. Dojedli, dezert odmítli a objednali si kávu a koňak.

„Tvůj otec, můj prastrýc Lauritz, se kterým jsem se nikdy nese-
tkal a kterého jsem viděl jenom na fotografii, tedy svému dilematu
unikl smrti,“ shrnul Eric, když jim donesli kávu. „A tvoje matka
zůstala v Härnösandu opuštěná, na krku další nemanželské dítě...
promiň mi ten výraz.“

„Věcně jsi to řekl správně, ano. A teď se konečně blížíme k otáz-
ce, jak se z nás dvou stali bratřenci.“

Eric už začínal tušit, jak to asi proběhlo, přinejmenším po práv-
ní stránce. Ale Henning ho k jeho zlosti trochu napíнал.

Britta Karlssonová z Härnösandu totiž těžce onemocněla tuber-
kulózou a pravděpodobně umírala. Ne, prokazatelně umírala. Vy-
dala se tedy se svým tříletým synem do Stockholmu a vyhledala
Johanne Lauritzenovou, která, jak Britta musela vědět, byla nej-
starší dcerou inženýra Lauritzena a naštěstí, což už ale Britta tušit
nemohla, byla i ona svobodná matka.

Čtvrtí jestli Johanne uvěřila Brittině vyprávění okamžitě. Ale
jedna jediná návštěva Stockholmské speciální banky jí potvrdila
financování chlapcových studií i koupi dvou menších nemovitostí
v Härnösandu, obě na jméno Britta Karlssonová.

Adopce vyřešila všechny právní problémy.

Britta Karlssonová po krátkém pobytu v sanatoriu v Härjedale-
nu do roka zemřela. Je pohřbena v Härnösandu.

„Pamatuješ si na svou biologickou matku?“ zeptal se Eric, když
si ze servírovacího vozíku na kolečkách vybrali doutníky a koňak.

Henning se zamyslel a dlouze si zapaloval doutník cedrovou třískou.

„Asi ano, ale možná jsou to jenom fantazie,“ řekl a vyfoukl první oblak kouře. „Ale pamatuju si, nebo mám aspoň dojem, že si pamatuju, strašně dlouhou cestu vlakem do Stockholmu. Byla zima, na podlaze sněhová břečka, byli jsme nabalení, ale stejně jsme se klepali, seděli jsme na takových tvrdých lakovaných lavicích, matka kašlala a před pusou si držela zakrvácený kapesník. Třeba si to ale namlouvám. Jezdily ještě v polovině čtyřicátých let vagóny třetí třídy?“

„Jasně, někdy to vidíš v kině, přesně takové lakované lavice.“

„To by znamenalo, že je to asi pravda.“

„Hm. A kdy ti teda Johanne řekla, že není tvá opravdová matka? Promiň, zní to divně, ale ty víš, jak to myslím.“

„Krátko po té ráně zezadu.“

„Nemohl bys toho už nechat?“

„No dobře, ale je to pravda. Tehdy si koupila vlastní chatu v Möji a skončily společné rodinné oslavy Vánoc a slunovratu. Děda Oscar umřel a přišly ty hádky o dědictví.“

„A my jsme se nějakých čtrnáct let neviděli.“

„*Right.*“

Oba se odmlčeli, možná že rozhovor začal být příliš osobní. Nebo melodramatický. Malý usmrkaný klučina, nabalený, v promrzlém vagónu třetí třídy, vedle své na smrt nemocné matky kašlající krev, který nemá ani tušení, že tímhle vlakem jede vstříc životu v první třídě. A pak o trochu větší kluk, co se právě popral a zjišťuje, že jeho matka je ve skutečnosti jeho sestra a mladší bratr Eilert jeho synovec, tudíž on, Henning, je jeho strýc, nebo vlastně onkel, jak se v téhle rodině říká. Tehdy toho na Henninga muselo být moc naráz, takový příběh by se možná líp vyjímal na filmovém plátně než u stolu v restauraci.

Asi by měli změnit téma, přinejmenším protentokrát. Jeden z nich by měl rychle něco říct, nemůžou donekonečna předstírat, že si vychutnávají koňak.

„A ty hodláš dál žít nevázaně, nepomýšlíš na vážný vztah?“ zeptal se Henning nakonec.

Bodrý tón byl signálem k uvolněnějšímu mužskému hovoru na téma víno, ženy, zpěv. Eric hozenou rukavicí vděčně přijal a podle očekávání promluvil ležérně, mezi námi chlapy.

Hned na úvod světaznale poznamenal, že s láskou se musí opatrně. Zvláště v době, kdy člověk studuje a sotva uživí sám sebe. Což samozřejmě nijak nesouvisí se sexem, to je něco docela jiného a lecko by možná překvapilo, co v tomhle ohledu provozují mladé studentky právě ze ctihodných buržoazních rodin. Zásada je nespát s jednou holkou víc než třikrát, protože jinak by se to mohlo vyvinout ve vztah.

Během prvního roku na univerzitě v Montpellier to však Eric ještě nevěděl. Jmenovala se Gaëla a ano, bylo to jako blesk z čistého nebe, tak zamilovaný ještě nebyl a už nikdy v životě nebude a tak dále. S Gaëlou spřádali jeden nereálný plán za druhým, protože spolu pochopitelně hodlali žít šťastně až do smrti.

Jejich plány počítaly nejen s tím, že se Eric stane mladým literárním géníem francouzského typu. V tomto bodě se on a ona, studentka literární vědy, solidárně shodovali. Plány počítaly i s tím, že Eric brzy prorazí, aby si spolu mohli zařídit společnou budoucnost, zkraje skromnou, klidně v nějaké půdní vestavbě, dokud i ona nedostuduje a nebude moct přispívat do rozpočtu. Protože to se od seriózního spisovatele žádat nemůže.

Bohužel jak velká francouzská, tak velká švédská nakladatelství odmítla dva rukopisy jeho geniálních románů. Nicméně před šílenstvím lásky ho nezachránilo jejich odmítnutí, nýbrž *l'armée française*. Pokud by zůstal v Montpellier, musel by alespoň na dva roky na vojnu, a to více či méně rovnou do jedné ze dvou válek, které tou dobou probíhaly v koloniích.

No a Gaëla se prostě do Švédska přestěhovat nemohla.

Toť vše. Od té doby si Eric na lásku dává pozor. Za pár let, až bude mít zajištěnou obživu, bude moct na ženy pohlížet jinýma očima.

Henningovi se Ericův příběh podle všeho líbil. Anebo se ho možná zeptal jen proto, aby se mohl rozpovídat o své Mette v Kodani. Naposledy se viděli v dubnu na velké demonstraci proti válce ve Vietnamu, kde se sešlo dvacet pět tisíc lidí.

Samotná demonstrace proběhla v klidu a bez rvaček. Ale jakmile domluvili poslední řečníci, přešli policisti do zuřivého útoku, nasadili koně, motorky, civily nešikovně maskované jako demonstranty, kteří byli ozbrojení krátkými obušky a vrhali se na skutečné demonstranty jako diví, několik set lidí tehdy utrpělo lehká a středně těžká zranění. Z jedné vedlejší ulice pak najednou vyjel nechvalně známý gang dánských motorkářů s ocelovými helmami a svastikami a po boku policie taky zaútočil. Pěkně těžká hodinka.

Ale všichni demonstranti nebyli jen bezmocné oběti policejní brutality. Mette a její přátelé byli vyzbrojení transparenty na mohutných smrkových kůlech. Když vypukly pouliční boje, transparenty se rychle proměnily ve zbraně a skupinka společně zaútočila na motorkáře. S velkým úspěchem. Ti si budou dlouho rozmyšlet, jestli zase někdy pomůžou policajtům mlátit lidi. Člověk nemusí být právník, aby mu bylo jasné, že je podstatný rozdíl mezi napadením policisty a napadením motorkáře.

Veřejnost samozřejmě násilnosti protiválečných demonstrantů tvrdě odsoudila.

Tou dobou ale deník *Information* a jiné levicové noviny odhalily, že si dánská tajná policie zapsala na seznam potenciálních nepřátel státu více než deset tisíc levicových demonstrantů. Takové odhalení mělo v Dánsku mnohem větší účinek, než by mělo ve Švédsku. V Dánsku to všem, a dokonce i některým buržoazním deníkům, připomnělo dobu druhé světové války, okupaci, gestapo a dánskou policii, která ve jménu nepřítele vedla „boj proti komunismu“. Coby politická manifestace byla tedy tahle demonstrace mnohem větší úspěch, než kdokoli doufal.

Ano, zásluhou Mettiných přátel. Před pouhými třemi lety byli první, kdo v Dánsku protestoval proti válce ve Vietnamu, dohro-

mady nějakých dvacet pět lidí. Takhle to celé začalo. Jsou tvrdým jádrem vietnamského hnutí.

A ještě jedna věc. Nikdo z Mettiných přátel nechodí na demonstrace oblečený jako běžný demonstrant. Žádné vyřazené vojenské uniformy pomalované pacifistickými symboly, dlouhé vlasy s čelenkou, nic takového. Chodí v saku a kravatě. Vždycky pak utečou policii, protože ta má spoustu práce s honěním mániček bez kravaty.

Skupina kolem Mette taky vydává noviny, jmenují se *Ungkommunisten*. Henning má všechna vydání doma v deskách, klidně je Ericovi může poslat. Pokud tedy zvládá číst dánsky?

To byla poměrně pitomá otázka na někoho, kdo zvládá číst norský, ale o tom se Eric nezmínil. Mnohem více ho znepokojilo samotné Henningovo vyprávění, což dal také najevo. Zatím poslední demonstrace ve Švédsku, při níž došlo k násilnostem, se konala dvacátého prosince loňského roku. Po setkání v Lidovém domě, kde jako hlavní řečník promluvil Jan Myrdal, čekali venku ozbrojení policisti včetně jízdního oddílu, a když účastníci schůze vyšli ven, policie zaútočila, pěšky i koňmo, a bila lidi, kteří utíkali na všechny strany. Eric na vlastní oči viděl, jak čtyři policajti dohnali aktivistu na dvoře Norrmalmského latinského gymnázia, tam ho povalili na zem a pustili se do něj obušky. A pak mu společně roztrhali transparent, který se kluk snažil před nimi uchránit, očividně rozčilení heslem vyzývajícím k boji proti americkému imperialismu.

Nebylo to zrovna vítězství pro Vietnam. Noviny úplně zešílely, patrně stejně jako v Kodani, všechno se svádělo na demonstranty, kteří ani nestihli předtím, než se do nich pustila policie, začít demonstrovat. Vždyť teprve šli ze schůze. A dokonce byl napaden i Jan Myrdal.

Závěr zněl, že je potřeba skoncovat s policejní brutalitou. Což se zjevně povedlo. Květnová demonstrace, kde se bratraci tak nečekaně potkali, toho byla důkazem.

Henning s Ericem nesouhlasil. Prý je iluze se domnívat, že policie se umí obejít bez násilí. V násilí totiž spočívá její služba státu,

dokonce teď vyfasovala zcela novou výzbroj. I ve Švédsku se v novinách — především v sociálnědemokratickém deníku *Aftonbladet* — psalo o rozsáhlých policejních registrech politických názorů občanů. Postoj státu vůči demonstrantům za Vietnam je naprosto jasný. Jsme nepřátelé státu a jako s takovými s námi bude zacházeno.

Postupně se trochu odklonili od tématu a zabředli do debaty o registrech politických názorů a o policistech v civilu, kteří si na demonstracích fotografují účastníky. *Aftonbladet* nedávno zveřejnil fascinující podrobnosti. Například že Hjalmar Mehr, sociálnědemokratický radní pro finance ve Stockholmu, je švédskou tajnou policií veden jako „podezřelý kosmopolita“.

O tom Henning nevěděl.

Na závěr večera si ještě objednali pivo.

Eric mu vysvětlil, že „podezřelý kosmopolita“ je nacistický termín, pozůstatek z dob, kdy švédská tajná policie spolupracovala s gestapem. „Podezřelý kosmopolita“ znamená prostě a jednoduše Žid. Zjevněji už snad zvrácenost těchto registrů ilustrovat nelze.

Henning se ještě vrátil k taktice protiválečných demonstrací. Dánští soudruzi z Komunistického svazu mládeže například objevili způsob, jak neutralizovat policejní koně, je k tomu zapotřebí čpavek a dlouhé jehlice. Jestliže jehla pronikne pobřišnicí, kůň do pár dní pojde. A čpavková sprška přes čumák dokáže koně pěkně rozdráždit, dá se na to použít rozprašovač na květiny. To je pak rodeo.

Henning chvíli rozebíral, jak vybudovat obranu proti policejnímu násilí po dánském vzoru, když tu se náhle Eric rozesmál.

Henninga se to samozřejmě dotklo.

„Ne, to nic,“ začal se Eric bránit. „Já se nesměju argumentům, ale téhle situaci. Jen se rozhlídni kolem!“

„No a?“ zeptal se Henning a zjevně se nechystal bratrance uposlechnout. „A co jako?“

„No že jsme v Riche a bavíme se o tom, jestli násilí na demonstracích ano, nebo ne. U stolu v Riche...“

„No? A?“

„Jen si představ, kdyby ostatní hosti věděli, co tak zapáleně probíráme. Určitě si myslí, že tu vedeme nějaké obchodní jednání.“

Henningova tvář se konečně rozjasnila, dokonce se pousmál.

„Přesně proto jsem chtěl jít sem,“ řekl. „To je taky ukázka dánské taktiky. Partyzán je přece jako ryba v moři lidí, ne?“

„Jo, to říká předseda Mao. Takže teď ryba vysedává v Riche?“

„Přesně tak. Kdybys byl ostríhaný, byla by iluze dokonalá.“

„Takže proto jsme měli jít sem. Z pedagogických důvodů?“

„*Right!* A taky tu vaří líp než v těch levicových knajpách. Ale pacifistické a aktivistické strategie na demonstracích probereme jindy, času máme habaděj. Říkals, že jedeš do Palestiny. Jak a proč?“

„Autem, nebo teda dvěma auty. Svaz palestinských dělníků ve Stockholmu pozval do Palestiny delegaci různých levičáků, například Görana Palma. Navštívíme uprchlické tábory v Jordánsku a budeme mít možnost promluvit si s vůdci osvobozeneckých hnutí v Ammánu a Bejrútu, získáme informace z první ruky.“

Henning se k tomu stavěl skepticky a s Ericem se chvíli dohadovali o teorii ohníska, a sice že středobodem zápasu osvobozeneckých hnutí s americkým imperialismem je Vietnam. V tom se většina rozumně smýšlejících lidí shodovala. Jenže Henning se domníval, že štěpení solidarity mezi MPLA, ANC, FRELIMO, africké skupiny sem, latinskoamerické skupiny tam, a v nejhorším případě solidarita s IRA, Kubou, Řeky, Španěly, Portugalci a různými sprátenými svazy odvádí síly a čas od hlavního úkolu. Spousta soudruhů takhle prosedí sedm dní v týdnu na nějaké schůzi.

Eric nesouhlasil. Nejdůležitější podle něj bylo, aby všichni progresivní jedinci našli nějakou rozumnou a konkrétní činnost. Nedá se donekonečna jen mluvit. Nebo si myslet, že stačí zajít jednou týdně na demonstraci a nechat se započítat.

Henninga debata zjevně přestala bavit, mávnutím přivolał servírku, položil na stůl tři stokoruny a řekl, že drobné si slečna může nechat.

„A do odjezdu stihneš všechno, co potřebuješ?“ zeptal se, čímž téměř demonstrativně změnil téma.

„Jo, diplomku mám napsanou a odevzdanou, ještě mi chybí závěrečná zkouška z teorie práva, ale tou už si chci jenom vylepšit známku, takže v podstatě mám hotovo.“

„A o čem jsi psal diplomku?“

„V podstatě o pojmu *culpa*, tedy o rozdílu mezi zaviněním úmyslným na jedné straně a zaviněním — či ne tak velkým zaviněním — z nedbalosti nebo opomenutí na straně druhé, což je právě *culpa*.“

„A co to v praxi znamená?“

„Když mě zastřelíš, aby ses mi pomstil za jistou ránu zezadu z dětství, tak to bude *dolus* neboli úmysl. V takovém případě jsi plně vinen. Když mi půjčíš svou pistoli, já s ní půjdu na střelnici a tam se z nešikovnosti střelím do nohy, bude to nešťastná náhoda, *casus*. A ty budeš nevinný. Když necháš pistoli v nezamčené zásuvce stolu, tam ji najde nějaké dítě a to mě zastřelí, proviníš se nedbalostí, aniž bys tak učinil úmyslně, a tomu se říká *culpa*. Za to je podstatně kratší trest.“

„Horší ale je, že přijdu o zbrojní pas, co?“

„Pravděpodobně ano.“

„To ovšem rozhoduje. A teď už musíš jen dokončit román?“

„Jak to víš?“

„Johanne mi to řekla, prý je tvoje mentorka.“

„Tak, tak, a je vynikající mentorka. Přeskoluju se z mladého literárního génia francouzského typu na realistický styl, který... zajímáš ty se vlastně o literární teorii?“

„Co bys myslel?“

„Poručík u ženistů, čerstvě vystudovaný inženýr z Královské technické univerzity. I když se zcela oprostím od předsudků, hádám, že literární teorie nejsou nic pro tebe?“

„*Right*. Půjdem?“

Ve vlahém večeru na počátku léta čekali před restaurací na taxík. Henning navrhl, že to nejdřív vezmou přes Sveavägen a on pak pojedou domů na Norr Mälarstrand. Působil zamyšleně, téměř ponuře.

„Takže podle tebe bychom měli jednat konkrétněji,“ pronesl Henning tiše, skoro jako by mluvil pro sebe. „Třeba aktivně působit u vietkongistů, ne se jen nechat jednou týdně spočítat jako ovce?“

„Jo, časem. Teď jsem to měl trochu nabitě, ale na podzim...“

„Takže ty si dovedeš představit, že postáváš někde před obchodem s čepicí na drobné a prodáváš *Vietnamský bulletin*?“

„No ano, proč ne?“

Henning s odpovědí otálel. Přijel volný taxík a bratrance se srazili, jak ho oba chtěli obejít a nastoupit ze vzdálenější strany — gentleman se nikdy necpe do taxíku jako první.

Cestou po Birger Jarlsgatan bylo ještě pořád světlé nebe, jako by slunovrat přicházel o něco dřív. Lidi ve městě na sobě měli letní oblečení, holé nohy, saka a bundy hozené přes ramena. Letní vedra přišla tak rychle, že skoro ani neproběhlo jaro.

„Znám pár vietkongistů z Kungsholmenu. Kdybys chtěl, můžu nám s nimi domluvit schůzku a uvidíme, jestli by nás vzali za členy,“ ozval se najednou Henning bez úvodu, jako by odpovídal na otázku. „Aspoň se uvidí, jestli máme na to, abychom pro Vietnam udělali něco konkrétnějšího, než se jen nechávali započítat na demonstracích.“

„To je dobrý nápad,“ odpověděl Eric.

„Fajn, tak já ti zavolám, až s nimi domluví termín.“

Znělo to, jako by mluvil o návštěvě lékaře, o něčem lehce podezřelém. Ale co by mohlo být podezřelého na vstupu do největšího a nejmodernějšího lidového hnutí Švédska?

Když mu Hennig volal kvůli schůzce, tak se o žádném *dress code* nezmínil, a proč by taky měl? Ale když se sešli v malé sklepní místnůstce v uličce poblíž náměstí Kungsholmstorg, měl na sobě Henning džíny, červeně kostkovanou flanelovou košili a nějaké sportovní boty se třemi červenými proužky.

Všichni ostatní měli dřeváky, včetně Erica.

Všichni byli oblečení stejně, do jakýchsi montérek, které zřejmě koupili v prodejně pracovních oděvů na Hötorgetu.

Oněch pět soudruhů a soudružek z vedení vietkongistů bylo zhruba podobného věku, o pár let mladší než Eric a Henning, ale bez ohledu na pohlaví měli zhruba stejně dlouhé vlasy jako Eric. Když zasedli ke skládacím stolkům z překližky, tvářili se velmi vážně.

„Táákže, soudruzi, prohlašuji schůzi za zahájenou,“ řekl jeden z nich, který měl malé kulaté brýle a nápadně se podobal Johnu Lennonovi. „Přihlásili se nám dva noví soudruzi, co by se rádi připojili k revolučnímu boji, a my je tady vítáme. Máte slovo.“

Nikdo se neusmál, což bylo divné. To „připojení se k revolučnímu boji“ bylo snad jen přerěknutí? Tohle má být přece hnutí solidarity, a žádná politická strana, nebo ne?

Jakási blondýna, taky s kulatými brýlemi, jen většími, hezká, ale nenalíčená, na hlavě šátek zavázaný na babku, nebo jak se tomu říká, si odkašlala a přísně nové soudruhy vyzvala, aby popsali svůj třídní původ.

Erica to naprosto zaskočilo, Henning se bleskurychle vzpamatoval.

„Tak já bysem teda začal,“ spustil nejčistším norrlandským nářečím. „U mě je to jednoduchý jak facka. Fotřík byl rybář na vost-růvku kousek vod Bergenu, na chudým západním pobřeží Norska. Ještě jako malej skrček přišel vo tátu, ale jakž takž se protloukal drsným životem. Máma byla svobodná uklízečka z Lunde, kousek vod Kramforsu, a brzo po tom, co mě začla čekat, táta umřel, taky dost mladej, jak jeho táta. Nikdy se nevzali a máma to měla těžký, musela tvrdě makat, abych moh na školu. Ale dlouho předtim, než jsem dostudoval, máma umřela na souchotě. Potom mě adoptovali. A když jsem pak byl na vejšce, tak jsem tam u nás v Ådalenu makal na pile, abych si nemusel brát půjčku. Bylo to těžký, ale šlo to. Po vojně jsem zase šel na pilu, hlavně jsem nosil prkna, na to jsou potřeba mladý kluci. Pak jsem dostudoval na inženýra. No a to je tak ňák všecko.“

Bylo to vpravdě úžasné představení. Na mladé vietkongisty udělalo ohromující dojem mimo jiné výrazné norrlandské nářečí, pravá

ångermanlandština z Ådalenu. Už jenom Henningova výslovnost slova Ådalen s dlouhatánským temným *a* zjevně zněla mladým soudruhům jako rajská hudba. Ådalen byl jejich svatou zemí, Ådalen, kde v roce 1931 armáda postřílela stávkující dělníky, byl Golgotou švédského dělnického hnutí. Odted' nepanovaly žádné pochybnosti o tom, že studenti jsou na jedné lodi s dělnickou třídou v boji proti imperialismu.

Když se mladí soudruzi vzpamatovali z toho zjevení, obrátili zvědavé zraky na Erica.

Ten si připadal dokonale bezradně. Nedokázal by napodobit dělnickou mluvu ani ze stockholmského Söderu. Měl pocit, že by klidně mohl na slavný soud promluvit norský, francouzsky nebo německy. Ale jakmile otevře pusy a spustí švédsky, prozradí se. S tím se prostě nedalo nic dělat.

A navíc ho Henning sledoval s úsměškem na rtech, kterého si nikdo jiný nevšiml.

„Noo, soudruzi,“ spustil Eric a sám slyšel, jak i výraz soudruzi zní z jeho rtů jaksi pomýleně. „Tak vznešeným původem, jaký nám tu vyličil soudruh Henning, se já pyšnit nemůžu.“

Rty stažené do tenkých čárek, nelibé pohledy. Ericovi došlo, že není vhodná chvíle na žerty a ironii. Odkáslal si a zkusil to znovu.

„Stručně můžu říct, že jsem z buržoazních poměrů,“ pronesl bezmocně. „Ale i já jsem si platil studia vlastní prací, hlavně jako dělník v přístavu.“

Ani to nezapůsobilo. Bezvýrazné tváře, rty stále jako čárky.

„Zrovna teď dělám státnice na právech a už pár let jsem členem Socialistických právníků. To je tak zhruba všechno.“

Krátké ticho.

„Ale dyť seš nákej hrabě, nebo tak něco,“ doplnil ho Henning ještě výraznějším norrlandským nářečím, nebo se to Ericovi alespoň zdálo.

Jako by nad překlízkovými stolky zaznělo největší možné rouhání. Henning se tvářil nadšeně a obličej mladých vietkongistů prozrazovaly ze všeho nejvíc pohrdání, pokud tedy vůbec něco.

„To ano,“ připustil Eric. „Přesněji vikomt, ale to je spíš historie, a navíc jak známo, při výběru rodičů není opatrnosti nikdy dost.“

Žert nedopadl na úrodnou půdu, mělo ho to napadnout. Nikdo se ani nepousmál.

„To jako že by sis vybral narodit se do vyšší třídy, kdybys mohl?“ zeptala se ho druhá přítomná soudružka, taky docela hezká, ale divně oblečená a zjevně pořádně namíchnutá.

„A taky jste měli doma spoustu služebnictva,“ dodal Henning. „Který ale nesmělo do odborů.“

Znechucené výrazy.

„Jak jistě víte,“ zkusil to Eric naposledy, „Lenin nás učí, že je potřeba rozlišovat mezi třídní příslušností a třídním postojem. On sám, stejně jako Marx, přece pocházel ze střední třídy. Trockij dokonce z vyšší střední třídy a Josif Vissarionovič Džugašvili, tedy Stalin, zběhl z kněžského semináře. Hjalmar Branting pocházel z vyšší třídy a takhle bych mohl jmenovat dál. Já jsem socialista a trvám na tom, že ve ‚výběru‘ rodičů jsem nevinně.“

Na druhé straně stolku nikdo nepohnul ani brvou.

„Proč zmiňuješ zrovna sociálfasistu Brantinga, a ne našeho velkého vůdce a kormidelníka?“ zeptal se soudruh, který se až dosud neprojevoval.

„No tak jo. Mao taky nemá zrovna dělnický původ!“ bránil se Eric.

„Ať žije předseda Mao, náš velký vůdce, velký velitel a velký kormidelník! Ať je dlouho živ!“ vyhrkl ten, co se podobal Johnu Lennonovi.

Soudruzi bez úsměvu souhlasně kývli a Eric nevěděl, co má na tu litanii říct.

„Tobě není jasný náš hlavní úkol?“ zeptal se ho John Lennon.

„Myslíš v boji proti americkému imperialismu?“

„Ano.“

„DFFG by měly usilovat především o změnu smýšlení Švédů, získat na svou stranu lid a tlačit na vládu, i násilím, pokud to bude potřeba, aby se u nás smělo svobodně demonstrovat, aby náš stát

uznal Vietnamskou demokratickou republiku, aktivněji podporoval Vietkong a taky například uděloval politický azyl americkým dezertérům,“ snažil se dál Eric.

Nezdálo se, že by s těmito samozřejmostmi někdo souhlasil.

„To je naprosto špatná linie, čirý revizionismus,“ odpověděl mu stejný soudruh. „Naším hlavním úkolem je ozbrojit masy myšlenkami našeho velkého předsedy Mao Ce-tunga, provést kulturní revoluci i ve Švédsku, jak do hloubky, tak do šířky, a tím neohroženě mobilizovat švédský lid v nekompromisním boji proti americkému imperialismu a jeho lokajům, zvláště pak proti modernímu revizionismu, který se v revolučním hnutí zahnízdil,“ zadrmolil soudruh monotónně.

Bezvýrazné tváře na druhé straně překližkového stolu. Schůze ukončena.

Oba s sebou ještě dostali učebnici základů marxisticko-leninského smýšlení Mao Ce-tunga, která stála pět korun, což se muselo uhradit na místě v hotovosti. Skupinka se rozešla se smíšenými pocity. Na Henninga soudruzi pohlíželi obdivně, zejména ty dvě soudružky, pravděpodobně by si je mohl odvést rovnou domů, klidně obě najednou. Ericovi se nikdo ani nepodíval do očí.

„Co to, do prdele, bylo? Cos tímhle divadýlkem sledoval? A fakt ti děkuju za toho hraběte!“ skoro křičel Eric, když chvíli za ponuré ticha kráčeli směrem k Norr Mälarstrand.

„Simtě,“ začal se Henning zase pitvořit v tom svém norrlandském nářečí, ale dál už pokračoval civilizovanou stockholmsťou, jakou se mluví například na Kungsholmenu a ve Vasastanu, tedy svou obvyklou mluvou. „Ani slovo z toho, co jsem řekl o sobě, snad nebyla nepravda, ne?“

„Ne, ale všechno dohromady to byla pořádná vyžraná lež, soudruhu proletáři! Co jsi, sakra, sledoval schůzkou s těmahle cvokama?“

„Jen a pouze schůzku s těmahle cvokama. Říkají si povstalecké hnutí a chtějí se stát hlavními představiteli solidarity s Vietnamem. Mimochodem jedno z jejich hesel zní ‚Zničme DFFG!‘, tak jsem si říkal, že by nebylo špatné vás seznámit.“

„Proč jako? Abych se na vlastní oči přesvědčil, že se vietkongisti pomátli?“

„To ani ne. Zrovna tihle cvoci asi brzy zmizí, ti se zničí sami. Ale setkat se s takovými lidmi je docela poučné, nemyslíš?“

Sedli si na lavičku u vody, mžourali do sluníčka a dívali se přes vodu na Södermalm, ušlechtilou čtvrt pracujících. Eric přemýšlel, co mohlo být skutečně důvodem k tomuhle absurdnímu divadelnímu představení.

„Takže to byl další z tvých pedagogických nápadů?“ zeptal se po chvíli.

„No, dalo by se to tak říct. Jsi chytrý, dobře vychovaný a vzdělaný, mluvíš několika jazyky, francouzsky dokonce jako já anglicky, jestli jsem to správně pochopil. Ty bys neměl skončit mezi takovými cvokama. Neměl bys před obchodem vybírat drobné do čepice, prodávat *Vietnamský bulletin* a nechat si od těch magorů obden nadávat za to, že sis tak neopatrně vybral rodiče. Ty bys pro náš boj měl udělat něco důležitějšího, jinak to bude jen mrhání zdroji. Nemorální.“

„Jako například co?“

„A to je právě ta otázka, kterou bychom si společně měli položit.“

* * *

Svět se zbláznil, ale Eric trávil čas doma a psal o banalitách, bezvýznamnostech, navíc měl na sobě jen spodky a po zádech mu tekla pot. Za oknem bylo třicet dva stupňů, uvnitř možná ještě tepleji, vyšší červnovou teplotu naměřili ve Stockholmu naposledy roku 1876.

Taky zastřelili Roberta Kennedyho, jen pár měsíců po vraždě Martina Luthera Kinga. Takže ano, svět se zbláznil. Tentokrát Secret Service vraha dopadla, byl to Arab, patrně duševně nemocný. Co by jinak mohli mít Arabové z toho, že se na podzim stane prezidentem republikán, navíc hodně pravicový? Richard Nixon v prezidentské funkci bude zcela jistě znamenat pokračování války ve Vietnamu a ještě silnější podporu izraelské okupační politiky.

A Eric psal a psal. Myšlenky se mu přitom neustále rozutíkávaly jinam.

Ombudsman pro justiční otázky, ten se rozhodně nezbláznil, když právě osvobodil obviněné policisty a smetl ze stolu všechny případy napadení demonstrantů z dvacátého prosince loňského roku. Ten dobře ví, co dělá, slouží státu, bojuje s komunismem a se zneužíváním svobody shromažďování a demonstrování. Demonstrovat proti genocidě ve Vietnamu je totiž podle nejvyššího kontrolního orgánu soudních institucí zneužíváním demokracie. Pročež žádný policista nikdy nemůže užít více násilí, než ho jeho funkce opravňuje a než si žádá nutnost.

Je to šílenství, ale šílenství dobře organizované a úředně formulované.

A Eric psal a psal, protože slíbil tetě Johanne, že to stihne.

Přes čtyřicet lidí zatkli, podstatně víc jich bylo napadeno tak, že museli vyhledat lékařskou pomoc, a většinu z nich zmlátili v policejních vozech cestou do vazby. Svědectví nehrála roli, protože obvykle stálo slovo proti slovu, přesněji slovo policisty proti slovu podezřelého občana. Bylo jedno, jak nepravděpodobně, či přímo lživě policisti vypovídali. Například že silně krvácející „mladá paní komunistka“ — takhle to v policistově svědectví stálo — se v policejním dodgi ke všeobecnému překvapení zmocnila obušku a za něměho přihlížení užaslých policistů se jím sama několikrát udeřila „ve zjevném pokusu o pozdější zdiskreditování službu konajících příslušníků“.

A Eric ve spodcích dokončoval politicky bezvýznamný román z padesátých let.

Soudruzi ze Socialistických právníků ho požádali, aby jim pomohl vypilovat koncept debatního článku, který by rádi nechali otisknout v *Dagens Nyheter*.

Domníval se, že to půjde. Ombudsmanovo uvažování bylo vděčným terčem útoků, především pro svou komičnost. Nejvyšší parlamentní hlídač státních zaměstnanců měl totiž tu drzost, že uzavřel i tři roky starý případ týkající se zásahu na Hötorgetu,

kde policie napadla a zatkla několik studentů medicíny, protože nesli metrový kartónový transparent s ručně psaným textem „USA pryč z Vietnamu“.

Náhodně procházející policisti, nebo jestli je snad přivolal nějaký buržoazní pořádkumilovný občan, se cítili tímto vyjádřením uraženi a usoudili, že dotyční studenti se provinili pobuřováním.

Takovému nesmyslu se dalo snad jen smát. Zdálo se nemožné, aby se policisti vykroutili i z tohotohle.

„Demonstrace“ nemohla být nezákonná, neboť se ani nedala považovat za demonstraci, nýbrž za pouhé vyjádření názoru. Výrok „USA pryč z Vietnamu“ se z právního hlediska nedá klasifikovat jako pobuřování, a to bez ohledu na to, jak ho na místě vyhodnotili službu konající policisté.

Ani ti největší cynikové a pesimisté ze Socialistických právníků netušili, jak by z toho ombudsman tentokrát dokázal policisty dostat.

Ale ono to šlo, a hladce. Na místo byli přivoláni další policisti, další vozidla, jeden anton. Což upoutalo pozornost, lidi se začali shlukovat, vznikl zmatek. Následně policisti zcela správně zasáhli, aby opět nastolili pořádek, vše ve shodě s platnými místními policejními předpisy. To, že zmatek vyvolala sama policie, bylo irrelevantní.

Medikům byly uloženy obrovské pokuty, nejvyšší z nich činila devatenáct tisíc korun, za narušování pořádku, „násilný odpor“ a pokus o uškrcení veřejného činitele.

Peníze na pokuty se vybraly v celonárodní sbírce. Tak to začalo, tak se ve Švédsku zrodilo hnutí vietkongistů.

Eric vstal od stolu a šel si do kuchyně dolít kávu. Došla. Taky dobře, stejně mu bylo trochu špatně, ale to bylo možná tím horším. Už mu toho nezbyvalo moc dopsat, jen závěrečné komentáře pro tetu Johanne, tentokrát měl k jejím postřehům a opravám nezvykle hodně námitek.

Když se znovu posadil ke stolu, s vodou namísto kávy, chvíli zhluboka dýchal, přesně jako kdysi dávno na startovním bloku, aby

se před posledním úsekem psaní, před poslední délkou, pořádně soustředil.

Na stole ležel i červený — ano, paradoxně rudý — index z jinak pravičácké fakulty jako důkaz toho, že je Eric skutečně dostudovaný právník. Opsal z něj známky a spolu s průvodním dopisem vše zaslal do advokátní kanceláře Hans Göran Banck. Za dvě hodiny se tam měl dostavit na schůzku. Což bylo skvělé, protože tím pádem shrnutí pro tetu Johanne prostě musel stihnout, takže nesměl mrhat časem na úvahy o tom, že v politice doba šlí.

Román byl jeho druhými státnicemi a teta Johanne jeho vedoucí práce, ostrou jako břitva. Ale byl to i přeškolovací projekt. V Montpellier, v bezstarostném životě s Gaëlou vonícím po Středozemním moři bylo psaní jako hra, jen tak plynulo v nikdy nekončícím proudu, jakmile usedl k psacímu stroji. Psal intuitivně, psaní chápal jako umění, jako náhodné řazení událostí či dějů bez zřejmých, pokud vůbec nějakých, souvislostí. Důležitá byla krása textu, nikoli jeho obsah.

Tato krása shořela a stala se svým pravým opakem, ryzí nemožností, v okamžiku, kdy se objevily první snímky vietnamských vesnic po bombardování napalmem.

Psát znamená zaujmout stanovisko, jak to zformuloval Jan Myrdal. A skrýt se za intuitivní uměleckost je také zaujetí stanoviska. Tomu se nedá vyhnout.

Když Eric líčil tenhle problém tetě Johanne, ihned pochopila. Tehdy se náhodou potkali ve městě a zašli spolu na kávu.

Měla k porozumění samozřejmě větší předpoklady než kdokoli jiný. Nejen proto, že vládla encyklopedickými znalostmi veškeré moderní literatury od počátku devatenáctého století až po nový francouzský román. To zdaleka nebylo všechno. Aktivně se účastnila norského odboje proti nacistům, v britské špionážní a sabotážní organizaci SOE to dotáhla na majora a obdržela Military Cross za zásluhy, které byly jistě výjimečné a o nichž vždycky odmítala hovořit. Jen jednou, s nelibostí a po dlouhých drahotách, mu své medaile ukázala. Ale nic víc.

Takže kdo by zvládl líp analyzovat roli intelektuála za války a v odboji, případně v solidárním boji? Nikdo.

Úkol formulovala jasně a stručně. Piš v ich-formě, sepiš příběh naší rodiny v padesátých letech. Piš tak, aby čtenář pochopil zvláštnosti té doby. Ich-forma spolu s dětskou postavou tě donutí být konkrétní a vyvarovat se veškerého „intuitivního plynutí“. Jestli to zvládneš, budeš přeškolený.

Teď byl text hotový, a Eric tudíž možná přeškolený. Teta Johanne odstavec po odstavci zatratila, zkritizovala a opatřila návrhy na vylepšení, něco i pochválila, provázela ho celou cestu až ke konci.

V posledních komentářích ale přišla s překvapivým tvrzením, že se mu román nikdy nepodaří vydat. To byla mírně řečeno zbytečná poznámka. Publikování bránila už samotná existence paragrafu o pomluvě v trestním zákoníku. Horší bylo, že Johanne vadilo, jak moc se Eric vzdálil svým původním literárním ambicím, text byl podle ní napsaný „novinářským“ stylem, což nemyslela jako pochvalu.

Proti tomuto tvrzení teď Eric protestoval tak zdvořile, jak jen byl v tom horku schopen.

Ano, Eric se zřekl svých francouzských domácích bůžků, od Clauda Simona až po Le Clézia. Místo toho duchovně emigroval do USA, z technického hlediska se jeho dílo opičí po nefikčním románu *Chladnokrevně* od Trumana Capota. Větší konkrétnosti — politické i věcné — už se v románu ani dosáhnout nedá.

Dopis zakončil svou obvyklou písničkou, že jediná kniha, která opravdu stojí za napsání — ať se tomu teta vzpírá, jak chce —, je „Modrá hvězda“, o jejím životě v odboji za druhé světové války.

Pokud ji nenapíše sama, pohrozil jí, že to někdy v budoucnu udělá on, a určitě mnohem hůř.

Tím měl hotové všechno, co chtěl dokončit do slunovratu. To zjištění ho překvapilo, v posledních týdnech byl přikován k psacímu stroji a cítil se jako Sisyfos zavalený prací, která z rozsudku bohů neměla nikdy skončit. A najednou byl hotov, zhruba půl hodiny předtím, než měl usednout k pracovnímu pohovoru v advokátní kanceláři, který představoval začátek jeho nového života.

Eric šel do sprchy, otočil kohoutkem studené vody a bezmyšlenkovitě ji na sebe nechal proudit, zcela se odevzdal chladu a očistné prázdnotě.

Pak si oblékl čisté spodní prádlo, džíny a indickou bavlněnou košili jasných barev s odznáčkem Vietkongu na klopi. A dřeváky.

Oděv ne právě vhodný pro advokáta ani pro přijímací pohovor v advokátní kanceláři. Ale Hans Göran Banck nebyl žádný obyčejný advokát. Založil švédskou sekci Amnesty International. Na právníka byl nesmírně progresivní, to on pomohl téměř všem americkým vojákům, kteří dezertovali z vietnamské války, zůstat ve Švédsku. Už jich přišlo zhruba padesát, ponejvíce ze západního Německa. Dost možná přijdou tisíce dalších, na amerických základnách v západním Německu jich sloužilo dvě stě padesát tisíc.

Jestli byl ve Stockholmu vůbec nějaký advokát, který by byl ochotný přijmout mladého koncipienta s odznáčkem Vietkongu, pak to byl Hans Göran Banck.

Ještě lepší na tom bylo, že většina práce v jeho kanceláři se točila právě kolem amerických dezertérů. Takže by se tu Eric věnoval konkrétní antiimperialistické činnosti, něco by dělal.

Cesta do Kungsgatan trvala jen asi čtvrt hodiny, i když šel Eric pomalu, aby tam nedorazil zpocený. Na ulicích skoro nikdo nebyl, všichni jako by před vedrem prchali. Z těch pár lidí, co Eric potkal, jich nápadně mnoho mělo krátké kalhoty, dokonce i dospělí muži. Určitě to byli turisté z venkova, přijížděli do Stockholmu zrovna v době, kdy Stockholmané město opouštěli.

Doba šílí.

Sem dospěl Eric ve svých úvahách, než se přestal soustředit. A to šílenství už nebují jen v řadách buržoazie a pravice.

Soudruh Tor ze Socialistických právníků, který byl za Ericem kvůli článku pro *Dagens Nyheter* (noviny jim ho nakonec odmítly zveřejnit se starou známou výmluvou na „nedostatek prostoru“), mu vyprávěl hned několik směšných až groteskních historek o praštěných „rebelech“ a „rudých gardistech“ od vietkongistů.

Tor byl před několika týdny během takzvané okupace univerzity přítomen v budově studentské rady. Ty bláho, kolik tam se toho nazvanilo. A o podstatě věci, jestli vůbec nějaká byla, se toho řeklo nejmíň. Původně mělo jít o chystanou reformu vysokého školství, přizpůsobenou spíš potřebám ekonomiky než studentům. Proti tomu se samozřejmě dalo leccos namítnout. Jenže ono se převážně mluvilo o revoluci. Těch dvacet „rudých gardistů“ bylo prostě fakt moc! Všichni měli zelené uniformy, někteří čepici s rudou hvězdou na štítku. Seděli na zemi v jakési bojové formaci, bez ustání vykřikovali hesla typu „žádná hráz nezadrží řeku lidu“ a synchronně se přitom oháněli Maovou rudou knížkou. Právě tam, v onom moudrém sešitku s červenými plastovými deskami, patrně našli zničující argument proti reformě.

Ale o skupině těchtole magorů kolovaly ještě vtipnější zkazky. Každý den brzy po ránu vyráželi do krytého bazénu a plavali ve formaci kolem velkého Maova portrétu, neboť vůdce je, jak známo, velmi zdatný plavec.

Taky chodili do parku Gärdet a mezi nechápajícími buržoazními pejskaři nacvičovali boj zblízka. Jednou navštívili i čínskou ambasádu, kde chtěli vést „kritickou debatu“. Jenže pak se pokusili strhat z oken závěsy, protože je považovali za maloměstácké, a bylo po debatě. Ale ze všeho nejlepší asi bylo, jak uspořádali hrozně dlouhé rebelské setkání v Uppsale, které skončilo naprostým zmatkem, když se na něj přiřítíl jakýsi zadýchaný soudruh — ne nepodoben běžci z Marathonu, pouze s tím rozdílem, že se neskácel mrtvý k zemi — a oznámil, že „rolníci povstali a šikují se na uppsalských pláních!“.

Revoluční fantazie jim zajisté nechyběla, když si zcela vážně dokázali představit, jak švédští sedláci, třímající vidle a hrábě, táhnou na uppsalské pláň, tedy mezi domky na periférii, a jsou připraveni sáhnout k revolučnímu násilí a zašlapat švédský kapitalismus do země.

Nejhorší na těchtole pitomcích bylo, že kazili veškerou seriózní antiimperialistickou činnost. Buňky DFFG byly v Uppsale v katastrofálním stavu, zbyla v nich asi jen polovina členstva. V Malmö

byl boj proti imperialismu prozatím odložen, protože se mělo za to, že socialistická revoluce už je na spadnutí. Kdyby se něco z toho dostalo do buržoazního tisku, všichni bychom vypadali jako parta naprostých bláznů.

Advokátní kancelář Hans Göran Banck se nacházela na Kungsgatan dvacet čtyři v jedné z Královských věží hned vedle kina Saga. Víc v srdci Stockholmu už kancelář mít nešlo. Tím ale všechen luxus končil. Když Eric vešel do plné čekárny, měl spíš dojem, že se ocitl na pohotovosti. Na prosezených pohovkách se tísnili převážně Američani v různém stadiu opilosti. Z čekárny vedly dál troje dveře, jedny do kuchyně a další dvojce k advokátům Banckovi a Torbrandovi. Když se Eric ohlásil u recepční, ke svému překvapení se dozvěděl, že ho advokát Banck očekává a že má vstoupit. Ještě že přišel včas, buržoazní původ není vždycky k zahoezení, i když bylo těžké odhadnout, jestli je dobré, nebo špatné znamení, že to s ním chtějí vzít tak zkrátka.

Advokát seděl jen v košili u stolu zavaleného nepořádkem. Když Eric vešel, celý se rozzářil, dokonce obešel stůl a ze židle pro návštěvy sundal nějaké složky. Srdečně si potřásl rukou, už se jednou setkali, když Banck přednášel Socialistickým právníkům o amerických dezertérech a politickém azylu, případně o jeho politicky zbabělejší variantě — právu na pobyt ve Švédsku z takzvaných humanitárních důvodů.

„Eric Letang, vyslovuju to správně? Prosím, posadte se.“

„Ale ano. Ve Francii by mé jméno vyslovovali spíš *Erik*, s přízvukem na druhé slabice.“

„Hm. My už jsme se viděli na schůzi Socialistických právníků, a když se teď dívám na známky, už chápu, proč si vás pamatuju. Tak vy byste chtěl pracovat v tom našem chlívku jako koncipient. A za mizerný plat.“

„Ano, prosím.“

„A proč? S takovými známkami se můžete ucházet o místo kdekoli. Vzali by vás u odvolacího soudu, práci byste dostal i u Swartlings

nebo v některé jiné kanceláři, která se specializuje na obchodní právo. Svět práva je vám otevřený dokořán, a vy chcete začít v tomhle kryším hnízde?“

„Přesně tak.“

„A proč?“

„Protože jsem ze Socialistických právníků, takže rovnou zapomeňme na veškeré obchodní právo. A protože si myslím, že podpora amerických dezertérů bude v příštích letech obzvlášť důležitá.“

Advokát se netvářil polichoceně ani vesele, spíš velmi zasmušile. Zamyslel se, povzdychl si a bez zábran se podrbal v podpaží. Eric se v duchu ptal, jestli neplácl nějakou hloupost, možná působil příliš sebejistě nebo třeba moc úsečně.

Advokát ještě stále přemýšlel.

„To jsem přesně čekal,“ řekl pak. „Takže teď vám vysvětlím, proč u mě pracovat nebudete. Máte známky jako ten největší šprt, případně jako těch několik málo právníček, které se začínají tu a tam vyskytovat. Ale jako šprt rozhodně nevypadáte, stisk ruky nemáte váhavý, jste bývalý sportovec, chodíte na demonstrace proti válce ve Vietnamu, chcete v životě něčeho dosáhnout. Nemám pravdu?“

„To ano. A přesně proto jsem se chtěl ucházet o práci tady.“

„Abyste se věčně hrabal ve spisech amerických dezertérů?“

„Ano, s tím jsem počítal a vlastně jsem se na to těšil.“

„No, u mě pracovat nebudete. Jestli chcete být advokát, dobrý advokát, tak se musíte naučit zvládat širší spektrum případů, osvojit si více nuancí naší práce, a to hned od samého začátku. Nejdříve se totiž téhle práci musíte naučit od základu. Až pak se můžete specializovat, ne naopak. Takže nebuďte zklamaný, když vás teď pošlu pryč.“

„Víte, bude mi to připadat, jako by mě vyhodili od zkoušky. Protože pokud mám kvalifikaci a dobře jsem si to promyslel, tak tímhle vyhazovem samozřejmě zklamaný budu.“

„Ale ono je to právě naopak. Levíce potřebuje víc advokátů, vždyť nerosteme zrovna na stromech. A z vás by byl dobrý advokát. Něco mi říká, že to i sám víte.“

„Díky, ale...“

„Žádné ale! Já jsem váš přítel, o tom vás ujišťuju. A proto jsem si promluvil s jiným svým přítelem. Předevčírem jsem mu poslal vaši žádost, očekává vás za půl hodiny. Jestli odsud odejdete do pěti minut, tak to stihnete.“

„A je ten váš přítel někdo, koho znám?“ zeptal se Eric odevzdaně. Ještě pořád měl pocit, jako by neobstál u zkoušky.

„Tím jsem si jistý. Je to Henning Sjöstrand, Strandvägen patnáct.“

Eric nevěřil vlastním uším. Henning Sjöstrand nebyl jen zdaleka nejslavnější advokát Švédska. Taký byl „celebrita“, koupal se v neutuchající pozornosti časopisů a bulvárních deníků, ostatní advokáti, ba i studenti z fakulty na něj hleděli skrz prsty, byl zářným příkladem toho, jak se zodpovědný právník nemá chovat na veřejnosti, odstrašujícím příkladem pro mládež, k němuž se profesori rádi uchylovali, a navíc miláčkem zbohatlíků, nové buržoazie, a dokonce se vůbec nestyděl jezdit po městě v rolls-royceovi.

Eric tudíž zcela ztratil řeč.

„Nedivím se, že vás to překvapuje,“ pokračoval jediný progresivní právník Švédska. „Ale my jsme s Henningem dobří přátelé. A ač by to málokdo čekal, máme jeden velký cíl, kterého se snažíme dosáhnout společně. U Henninga se naučíte dvakrát tolik za dvakrát kratší dobu než v kterékoli jiné kanceláři. To vám můžu zaručit. Předpokládám, že do Strandvägen patnáct treftíte?“

Eric kráčel po Kungsgatan jako v horké mlze, stále ještě pomalu, aby nedorazil zpocený.

Henning Sjöstrand! Kdyby vzal místo koncipienta zrovna u něj, nejspíš by povážlivě riskoval vyloučení ze Socialistických právníků. Taková pravičácká úchylárna.

A do toho všude ti zatracení venkovští turisté v kraťasech, občas dokonce od pasu nahoru nazi, někteří snad i v plavkách, buraní!

Uklidnil se až na Stureplanu. Plán A tedy nevyšel. Vyhodili ho, to se mu už dlouho nestalo. Žádný plán B neměl, ale zase to nebyl konec světa. Správně měl dostat místo u Hanse Görana Bancka

a oznámit mu, že teď jede na pár týdnů vyjadřovat solidaritu palestinskému osvobozeneckému hnutí a do práce může nastoupit koncem léta. Podle plánu A.

Ono se to nějak vyřeší, až se vrátí domů, práce je všude dost. Že by šel k odvolacímu soudu? Byl to úplně nový nápad, ale takový začátek kariéry asi vedl spíš na dráhu soudce nebo státního zástupce. Což by možná taky nebylo špatné. Vždyť kolik je ve Švédsku socialistických soudců? Nula. A socialistických státních zástupců? Taktéž.

Každopádně si u Henninga Sjöstranda musí vyzvednout svou žádost s příloženými dokumenty. A odznáček Vietkongu si na košili klidně nechá.

Strandvågen patnáct byla svým způsobem o něco honosnější adresa než Kungsgatan dvacet čtyři, zvláště v očích vyšší třídy, která tady ještě pořád bydlela, a mnohem více pro čerstvé zbohatlíky, kteří se sem začínali stěhovat. Zařídít si kancelář na Strandvågen vysílalo jasný signál.

Eric došel do chladivého stínu vchodu dvě minuty před smluvným časem, vyběhl dvě patra nahoru a zazvonil, stále pevně přesvědčen, že to bude stručné a odznáček Vietkongu — když už nic jiného — to elegantně vyřeší za něj.

V čekárně byl mnohem pestřejší okruh klientů než u Hanse Görana Bancka. Kupodivu se ale opakovala podobná přijímací procedura, Erica ihned uvedli levými dveřmi do Sjöstrandovy kanceláře.

Advokát měl sice svlečené sako, co jiného v tom horku taky čekat, ale ve vestě a s trochu přezdobenou kravatou z přírodního hedvábí budil bez obtíží dojem, že mu vedro není. Oblek měl šitý na míru, ne z konfekce. První dojem naprosto odpovídal Ericovu očekávání.

Potřásl si rukou, advokátův stisk byl pevný, což se shodovalo s legendami, které o něm kolovaly: atlet, dřevorubec, uhlíř, selský romantik.

„Prosím, posadte se. Hans Göran je můj dobrý přítel, možná vám o tom říkal?“ šel advokát rovnou k věci.

„Ano, zmínil se o tom,“ odpověděl Eric a posadil se.

„Vyjadřoval se o vás velmi pochvalně. Ale to není záruka ničeho, tenhle týden jsme tu měli čtyři uchazeče, a ani jeden neprošel sítím. Nikdo ovšem neměl tak dobré známky jako vy, to se jinak vidí jen u ženských.“

„To nedokážu posoudit, na právech se nikdo známkami moc nechlubí.“

„Jak to?“

„Většina studentů prolézá s odřenýma ušima, ono taky dostat se na práva je lehčí než kamkoli jinam.“

„Tak se na to podíváme...“ řekl advokát, přiložil si na oko monokl a naklonil se nad Ericovy materiály. „Na gymnáziu jste měl výborné známky ze všech jazyků, jak dobře mluvíte francouzsky?“

„Jsem Francouz.“

V tu chvíli nabral přijímací pohovor nečekaný obrat. Advokát pustil monokl, elegantně ho zachytil do ruky a začal Ericovi vykládat, jak se už několik let intenzívně učí francouzsky, že se loni vydal do Paříže a chtěl tam vyhledat Jeana-Paula Sartra, aby si s ním popovídal o existencialismu, jenže Jean-Paul Sartre kdovíproč neměl čas, copak si vlastně pan Letang myslí o existencialismu?

Situační to byla stejnou měrou komická, jako nečekaná. Advokát intonací připomínal svého jmenovce, Ericova bratrance Henninga, když si hrál na Norrlandana, oči měl pronikavě světle modré a celé zářily náhlým zájmem.

Pro Erica to bylo téměř jako konverzační cvičení. Nejprve vyjmenoval základní myšlenky Sartrovy filozofie a pak vznesl námitku, že veškeré úvahy o zodpovědnosti jednotlivce, neboli „každý sám za sebe“, v dnešní době nutně musejí kapitulovat před potřebou solidarity s národy Indočíny, což dokonce připustil i sám Sartre. A tak dále, to by ze sebe vychrtil i ve spánku. Ačkoli u přijímacího pohovoru na místo koncipienta by to nečekal.

Advokát v jednu chvíli přešel do francouzštiny. Eric mu samozřejmě odpověděl francouzsky a chvíli hráli takové divadýlko, než se toho advokát nabažil, pak se podíval do podkladů a pokračoval

tématy, která by se u pohovoru očekávat dala. Otevřenými okny pražilo dovnitř slunce, venku se nepohnul ani lísteček, hladina Nybrovikenu byla naprosto klidná.

„A jakým sportům jste se vlastně věnoval?“ zeptal se náhle advokát.

„Když jsem byl mladý, závodně jsem plaval. Pak jsem v Montpellieru hrál házenou za univerzitní tým. Ale to není žádný výkon, francouzská házená značně zaostává za švédskou. A potom během studia ve Stockholmu jsem hrál házenou za jeden klub.“

„Když jste byl mladý?“

„No... mladší. S plaváním jsem skončil v šestnácti.“

„Proč?“

„Musel jsem si vybrat, buď gymnázium, nebo plavání. Jedno, nebo druhé naplno. Ne obojí polovičatě.“

Odpověď se advokátovi zjevně líbila, chvíli se díval do stropu a zdálo se, že se chystá na rozhodující otázku. Pak se předklonil a upřeně se Ericovi zadíval do očí.

„Hrajete golf, mladý muži?“

Sakra! pomyslel si Eric. Jasně že ne, trapnější sport neexistuje. Na druhou stranu zdejší více či méně samozvaná smetánka se mu věnovala běžně, golf byl skoro stejně „nóbl“ jako jachting a on teď trčel v luxusním apartmá na Strandvägen, kde určitě dobrá polovina sousedů a známých „pěstuje golf“ nebo si aspoň platí členství v dostatečně exkluzivním klubu. Má lhát? Ne, vždyť se odsud chce hlavně dostat.

„Ne, golf tedy opravdu nehraju,“ odpověděl důrazně, aby se jeho pohrdání touto činností nedalo přeslechnout. Tak, a teď bude asi načase vydat se domů?

„Výtečně! Naprosto výtečně!“ zvolal advokát. „Protože kdybyste ho hrál, tak by vám na práci u mě nezbýval čas. Tři poslední uchazeči vylítli právě na téhle otázce. Nuže dál. Jak mluvíte německy?“

„Líp než většina Švédů s akademickým vzděláním. Moje babička je Němka, takže jsme spolu konverzovali, když jsem byl... mladší.“

„Zvládl byste sledovat soudní proces v němčině?“

„Jsem si poměrně jistý, že ano... Tu a tam bych si musel vyhledat právní termín. Ale jinak by to nebyl problém.“

Advokát se znovu zamyslel, opět si upevnil monokl na oko a zadržoval se do podkladů.

„Vidím, že v teorii práva jste psal pojednání o pojmu *culpa*. A dostal jste za něj *laudatur*.“

„Ano.“

„Když náš velevážený koncern Astra uvedl na trh lék jménem Neurosedyn, poškodil mnoho nevinných lidí. Znáte ten případ?“

„Slyšel jsem o něm.“

„Kvůli vedlejším účinkům Neurosedynu přišla ve Švédsku na svět asi stovka postižených dětí. Je to *culpa*? Jedná se o nedbalost farmaceutické společnosti?“

„Pokud nešlo o úmysl...?“

„Ne, to nešlo. Je to nedbalost?“

„Neodvážuju se vyslovit jednoznačný názor.“

Advokát kývl, vstal a s námahou otevřel další dvě okna. Chvilí se díval na Strandvägen a Nybroviken. Pak rázně přešel zpět ke stolu a posadil se.

„Kvůli Neurosedynu právě začal proces v Německu, nedaleko Cách,“ spustil pomalu, jako by stále ještě přemýšlel. „Pro nás, co se účastníme obdobného procesu tady ve Švédsku, by bylo velmi výhodné,“ pokračoval rozhodněji a rychleji, „mít přímo na místě svého člověka, aby se obeznámil s německým případem. Máme dobré vztahy se státním zastupitelstvím, které v Německu vede obžalobu, nabízejí nám pomoc. Ale neměli jsme tam koho poslat. Až doted.“

Eric si nebyl jistý, jestli dobře slyší, a nevěděl, co na to má říct. Soud v Německu?

„Takže vás bereme,“ advokát spíš oznámil, než nabídl. „Plat je sto korun na den. Zítra nebo pozítří pojedete do Cách. Vlakem, naši koncipienti jezdí nejlevnější třídou. Dostanete s sebou tyhle spisy, je to shrnutí situace před chystaným procesem ve Švédsku a průběžné shrnutí situace v německém procesu.“

Advokát vzal těžké modré desky a bouchl jimi na stůl před Erica. „Cestovné vám vyplatí sekretářka v kuchyni,“ dodal ještě advokát a už se zvedal, aby Ericovi podal ruku, když vtom ho napadla poslední otázka.

„V Německu, hlavně v soudní síni, budete muset být oblečený trochu... řekněme formálněji. Tam nosí advokáti i státní zástupci taláry, ty bychom podle mě u nás měli taky zavést. Máte nějaké vhodné oblečení?“

„No oblečení bych měl, ale...“

„Dobře! Takže nebudete potřebovat ošatné a tím je to vyřízeno. Vítejte ve firmě!“

Advokát mu podal ruku, druhou přitom zachytil monokl a strčil ho do levé kapsy vesty. Na Ericovi bylo jasně vidět, že váhá.

„Ještě poslední poznámka,“ podotkl advokát a nejistě spustil nataženou ruku. „V podstatě jde o to, že kvůli společnosti rodiny Wallenbergů se ve Švédsku narodila spousta znetvořených dětí a firma veškerou vinu popírá. Všichni tvrdí, že my, kteří zastupujeme děti a jejich rodiče, prohrajeme. Wallenbergové jsou příliš silní, děti příliš slabé. Na čí straně chcete stát vy?“

To byla buď ukázka mistrovské psychologie, nebo naprosté upřímnosti. Nebo obojího.

Wallenbergové versus bezmocné postižené děti.

Eric podávanou ruku přijal, i když si byl dokonale vědom faktu, že tímto okamžikem se mu mění celý život.